

ყარანისა და სუნას

თანამედროვე მიდგომები

CONTEMPORARY APPROACHES TO **THE QUR'AN AND SUNNAH**

Edited by Mahmoud Ayoub

იასი-ს წიგნების სერია

შურანისა და სუნას თანამედროვე მიზანმები

რედაქტორი მაჰმუდ აუბი
შემოკლებული ვერსია ვანდა კრაუსე

International Institute
of Islamic Thought

ქურანისა და სუნას თანამედროვე მიღმობები (Georgian)
რედაქტორი მაჰმუდ აუბი
იასი-ს წიგნების აღაპტირებული სერია

© ისლამური აზროვნების საერთაშორისო ინსტიტუტი (იასი),
ცოდნის ინტეგრაციის ინსტიტუტი
1443ჰ/2022

Paperback ISBN: 978-9941-33-222-7

Contemporary Approaches to the Qur'an and Sunnah (Georgian)

Edited by Mahmoud Ayoub

IIIT Books-In-Brief Series

© The International Institute of Islamic Thought, (IIIT)

1437AH/2016CE

Paperback ISBN: 978-1-56564-684-1

IIIT

P.O. Box 669,

Herndon, VA, 20172, USA

www.iiit.org

ინგლისურიდან თარგმნა: როლანდ შავაძემ
თარგმანის თეოლოგიური რედაქტორი: ტარიელ ნაკაიძე
ფილოლოგიური რედაქტორი: ია ძირკვაძე
ცოდნის ინტეგრაციის ინსტიტუტი
საქართველო, თბილისი ც.დადიანი №7 ბიზნეს და სავაჭრო ცენტრი ქარ-
ვასლა A-508
ikiacademy.org

მომზადდა გ. წერეთლის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტთან თანამ-
შრომლობით
საავტორო უფლება დაცულია. სავალდებულო გამონაკლისებისა და შესაბა-
მისი კოლექტიური ლიცენზირების შესახებ შეთანხმების დებულებებიდან
გამომდინარე, არცერთი ნაწილის გამრავლება არ შეიძლება მოხდეს გამომ-
ცემლების წერილობითი ნებართვის გარეშე.
წინამდებარე ნაშრომში გამოხატული ხედვები და აზრები ეკუთვნის ავ-
ტორს და შეიძლება არ ემთხვეოდეს გამომცემლის მოსაზრებებს.

გამომცემლობა „ანივარსალი“, 2022

თბილისი, 0186, ქ. აოლიბარვსახაის №4, ჟ: 5(99) 17 22 30, 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com

იასი-ს წიგნების სერია

იასი-ს წიგნების ადაპტირებული სერია წარმოადგენს ინსტიტუტის მიერ მომზადებული მნიშვნელოვანი და ძირითადი პუბლიკაციების ამსახველ ღირებულ კოლექციას, რომელიც ორიგინალის, სრული ტექსტის, მკითხველი საზოგადოებისთვის მარტივად აღქმის მიზნით შემოკლებული ფორმითაა დაწერილი. აღნიშნული ნაშრომი, დროის დაზოგვის თვალსაზრისით, წარმოდგენილია გამარტივებული სახით – დაწერილია მოკლედ და მარტივად, ფართო მასებისთვის გასაგები ენით. თანმდევი რეზიუმეები გვთავაზობს დიდი პუბლიკაციების ყურადღებით დაწერილ დეტალურ მიმოხილვას, რაც იმის იმედს გვიტოვებს, რომ ჩვენი ნაშრომი მკითხველს ორიგინალის გაცნობის ინტერესს აღუძრავს.

ყურანისა და სუნას თანამედროვე მიდგომები იასი-ს მიერ საკუთარ შტაბბინაში, აშშ-ში, ვირჯინიის შტატში, ჰერდონში ორგანიზებულ 2008 წელს საზაფხულო სკოლაში მიწვეულ მკვლევართა მიერ წარმოდგენილი მოხსენებებიდან სპეციალურად შერჩეული სტატიებია. ყოველწლიური საზაფხულო სკოლის მიზანია უფროსი თაობის და ახალგაზრდა მკვლევრების შეკრება, რომლებ-

საც ყურანისა და სუნას კვლევებისადმი განსაკუთრებული ინტერესი აქვთ ან ამ სფეროში მუშაობის გამოცდილება. ამ ესეებისგან შემდგარი კრებული დაყოფილია თავებად, მოიცავს ყურანსა და სუნასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა მნიშვნელოვან საკითხზე მრავალფეროვან ნაშრომებს.

ყურანი და სუნა მუსლიმისთვის რწმენის, ცხოვრების, კანონის და ღვთისმოსაობის ორი პირველადი წყაროა. მუსლიმებისთვის ყურანი, არის რა ღვთაებრივთან კომუნიკაცია ან გამოცხადება (ვაჟი), რწმენის საფუძველია, სუნა კი, ანუ შუამავალ მუჰამადის ცხოვრების მაგალითი, მათი ზნეობრიობის ჩარჩოა. ორივე ერთად სამართლის (შარიათის) წყაროს წარმოადგენს და სახელმძღვანელოა ამქვეყნად კეთილდღეობისა და ბედნიერების, ხოლო საიქიოში ნეტარებისათვის. ამასთანავე, ყურანი და სუნა, წარმოადგენენ რა ღვთიურ ზეშთაგონებას (ილჰამ), მატერიალურად და ფორმალურად ორი დამოუკიდებელი წყაროა. ისინი დინამიური ურთიერთობებით განუყრელ კავშირშია. ყურანის წესები და მითითებები (აჰეთა) ღვთიურ სამართალს (შარ) წარმოადგენს. ისინი განვრცობილია სუნას ავთენტური მითითებებით, რომლებიც მხოლოდ მეორე ავტორიტეტული წყაროა ყურანის მითითებების შემდეგ. ყურანი წიგნია (ქითაბ), სუნა კი სიბრძნეა (ჰიջამა), რომლითაც მუჰამადი, ღმერთის უკანასკნელი შუამავალი (ს.ა.ს) მოვლენილი იყო, რათა ეჩვენებინა კაცობრიობისთვის „სწორი-ჯეშმარიტ გზა“ (ას-სირბჭ ალ-მუსთაკიმ), რომელიც ღმერთისკენ მიდის. ამ წიგნის მიზანია მუსლიმებისთვის და არამუსლიმებისთვის ყურანისა და სუნას მნიშვნელობის შეხსე-

ნება მთელი მსოფლიოს მუსლიმი საზოგადოებების
ცხოვრებაში.

ორიგინალის შემოკლებული ვერსია
ყურანისა და სუნას თანამედროვე მიდგომები

ISBN hbk: 978-1-56564-578-3

ISBN pbk: 978-1-56564-577-6

2012

თავი პირველი
გაბათილების შესახებ არგუმენტები ყურანში:
კრიტიკა

ისრარ აჰმად ხანი

ყურანის შესახებ გამართულმა თეოლოგიურმა და სამართლებრივმა დებატებმა „ფუკაჰას“ (სამართალ-მცოდნეები/იურისტები) და „მუფასსირუნის“ (განმმარტიბლების ან კომენტატორების) სხვადასხვა ჯგუფებად დაყოფა გამოიწვია. მუსლიმებს შორის ყურანში ერთი აიას მეორე აიათი გაბათილების შესახებ დებატების შედეგად წარმოიქმნა სწავლულთა ორი ჯგუფი. ორივე ჯგუფში უმეტესწილად შედიან ისინი, რომელიც გაბათილებას ემხრობა ან უარყოფს. ორივე მათგანი საკითხის შესახებ თავიანთი შესაბამისი მოსაზრების მართებულობას ამტკიცებს. თუმცა, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მხოლოდ ორი ალბათობა არსებობს: გაბათილებასთან დაკავშირებით შესაძლოა სწავლულთა ორივე ჯგუფი ცდებოდეს ან მათგან მხოლოდ ერთი იყოს მართალი. ამ თავში, ყურანთან დაკავშირებული გაბათილების დოქტრინა და მის წინააღმდეგ არსებული არგუმენტები რაციონალურად და კრიტიკულადაა განხილული.

„ან-ნასხ“ სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს ორ რამეს: პირველი, ამოღება და ზევით აწევა; მაგალითად, მზე ჩრდილებს აქრობს (ახორციელებს ნასხს), რადგან მზის ამოსვლით განათებისას ჩრდილები

ქრება; მსგავსი მაგალითია ყურანშიც - „**ალლაჰი
ანადგურებს ყველაფერ ეშმაკისეულს**“ (ყურანი,
22:52) და მეორე, დოკუმენტის ასლის გაკეთება
სხვა ადგილზე, მაგალითად, ისინი ამბობენ, რომ
გაკეთებულია წიგნის ასლი; მეორე ვერსიის ყურა-
ნისეული მაგალითია: „...რამეთუ ჩვენ აღვნესხავ-
დით იმას, რასაც სჩადიოდით“ (ყურანი-45:29). რაც
შეეხება „ან-ნასს“-ის შარიათში (ისლამურ სამარ-
თალში) გამოყენებას, იგი განსაზღვრავს პირველ
მნიშვნელობას, რადგან ადამიანებისთვის სავალ-
დებულო ბრძანების აღსრულება, მიუთითებს მის
გაბათილებას მისი ჩანაცვლებით ან მის გარეშე.¹

აზ-ზურკანის განსაზღვრებით, გაბათილება არის
„სამართლებრივად ვალიდური არგუმენტით ისლამური
ბრძანების გაუქმება.“²

გაბათილების სხვადასხვა კატეგორიის კლასიფიკა-
ციიდან გამომდინარე, საკითხთან დაკავშირებით წინწა-
მონეული არგუმენტები მრავალმხრივია. ყველა ეს არ-
გუმენტი ორი სახისაა, რომლებიც ზოგადად გაბათილე-
ბის კონცეფციას აძლიერებენ და რომლებიც საკუთრივ
ყურანში არსებულ გაბათილებებს ამყარებენ. აიები,
რომლებიც ყურანში გაბათილების არსებობას ადასტუ-
რებს, შემდეგია: 2:106, 2:269, 3:7, 4:160, 5:48, 13:39,
16:101, 17:86 და 22:53. აია 2:106-ში ვკითხულობთ: „**ჩვენ
სანამ არ მოვიტანთ მასზე უკეთესს ან მსგავსს მისას, არც
ერთ აიას არცა გავაუქმებთ და არცა ვივიწყებთ...**“ ეს აია
მკაფიოდ ადასტურებს გაბათილების არსებობას და შე-

¹.Qur'an 22:52 and 45:29; 'Abd al-Rahman ibn al-Jawzī, Nawasikh al-Qur'an (Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, n.d.), p. 20.

². Al-Zurqani, Muhammad Abd Azim, Manahil al-'Irfan fi 'Ulum al-Qur'an (Beirut: Dar Ihya' al-'Arabi, 1998), vol. 2, p. 460.

საძლებლობას, რაც თავად ღმერთის მიერაა განხორციელებული.

გაპათილების მომხრეებისთვის „პდა“ წარმოადგენს ლექსს ყურანში. ყურანში სიტყვა „პდა“, მისი ორმაგი ვარიანტით და მრავლობითი ფორმით - „პდპთ“, შესაბამისად 86-ჯერ და 296-ჯერ არის გამოყენებული. ყურანში ეს ხსენებები არ ნიშნავს მხოლოდ ყურანის „პდას“ მარტივ მნიშვნელობას.

გაპათილების მომხრეები ასევე ეყრდნობიან სამ „საჭაპას“ (შუამავლის კომპანიონები),: ‘უმარ იბნ ალ-ხატტაბს, ‘ალი იბნ აბი ტალიბს და ‘აბდ ალლაჰ იბნ ‘აბბასს. ერთხელ ‘უმარმა თქვა: „უბაი იბნ ქა‘ბ გაპათილების საკითხებში ჩვენს შორის ყველაზე მეტად გათვითცნობიერებულია.“³ ამ ნათქვამს გადმომცემთა ჯაჭვი აკლია და, შესაბამისად, მისი ავთენტურობის დადასტურება შეუძლებელია. აქედან გამომდინარე, ‘უმარის ეს გადმოცემა არ უნდა იქნეს განხილული, როგორც ყურანში არსებული გაპათილების არგუმენტი.

მეორე გადმოცემაში, ‘ალის ხედვა არის წინ წამოწეული ‘ალისა და მთხობელის დიალოგის სახით. ‘ალი ეკითხება ამ უკანასკნელს, იცოდა თუ არა მან გაპათილების (ან-ნასიხ) და გაპათილებულის შესახებ (ალ-მანსუხ). როცა იგი ნეგატიურ პასუხს იძლევა, ალი აფრთხილებს: „შენ გაანადგურ საკუთარი თავი, ისე როგორც სხვები.“⁴ რა გზით წარმოადგენს ეს დიალოგი ყურანში გაპათილების მხარდაჭერის არგუმენტს? იყო თუ

³. Ibn al-Jawzi, Nawasikh, p.58; Al-Zarkashi, Al-Burhan fi ‘Ulum al-Qur’an (Beirut: Dar-al-Ma’rifah, 1994), vol. 2, pp. 221-222

არა ეს მთხრობელი ყურანის მასწავლებელი, რომელიც ‘ალიმ ყურანში არსებული გაბათილების არცოდნის სე-რიოზულ შედეგებზე გააფრთხილა? ალის კითხვაში იყო რაიმე მტკიცებულება ყურანში გაბათილების შესახებ? ამასთანავე, მთხრობელი არ იყო საკუთრივ ყურანის მასწავლებელი, არამედ როგორც მისი წოდება “თხრობელი” მკაფიოდ მიუთითებს, იგი იყო მხოლოდ ამბების მთხრობელი. თუ იგი ოდესმე ყურანის მასწავლებელი იყო, არასოდეს იქნებოდა მოხსენებული მთხრობელად. როგორც ამ გადმოცემიდან ჩანს, მთხრობელს უნდა გადმოეცა ნებისმიერი თემის შესახებ ამბები, მათ შორის, წარსული ხალხებისა და მოციქულების შესახებ, ყველა სახის ადრინდელი წმინდა წერილების გააზრების საფუძველზე.

როდესაც ‘ალი მას ეკითხება გაბათილებისა და გაბათილებულის შესახებ მის ცოდნასთან დაკავშირებით, მას შესაძლოა უნდა ეკითხა ყურანში გამოცხადებების გაუქმებებისა და აღრეულ წმინდა წერილებში გაუქმებული ნაწილების შესახებ. ეს გადმოცემა ყურანში გაბათილების მხარდამჭერ არგუმენტს არ წარმოადგენს.

მესამე შემთხვევაში, გაბათილების არსებობის დამოწმებად მოყვანილია იბნ ‘აბბასის მიერ ინტერპრეტირებული შემდეგი აიაა: „სავალდებულო გახდა თქვენდა: როცა სიკვდილი ეწვევა რომელიმე თქვენგანს და თუ რაიმე სიკეთეს (ქონებას) ტოვებს, მაშინ მშობლებსა და ახლობლებზე ანდერძი, წესისამებრ, ერთგვარი ვალია ღვთისმოშიშებზე“ (ყურანი, 2:180). იბნ ‘აბბასი ამ აიების ინტერპრეტაციას შემდეგი სახით ახდენს: („ჩვენ სა-

⁴. Ibid., Nawasikh, pp. 29 – 31.

ნამ არ მოვიტანთ მასზე უკეთესს ან მსგავსს მისას, არც ერთ აიათს არცა გავაუქმებთ და არცა ვივიწყებთ...“ (ყურანი 2:106) და „იგია, რომელმაც ზემოავლინა შენზე წიგნი, იმაშია ცხადი აიათები, რომელნიც წიგნის დედააზრს ქმნიან, და სხვა აიათები ერთმანეთის მსგავსი, ხოლო რომელთაც სიმრუდე უზით გულებში, ისინი იმათ მიჰყვებიან, რაც მიმგვანებულია, ცდილობენ გამოიწვიონ არეულობა და განმარტონ აიათები, არავინ იცის მისი ახსნა, გარდა ალლაჰისა. მტკიცე ცოდნის მქონენი ამბობენ: ჩვენ ვინამეთ ის, ყველაფერი ჩვენი უფლისგანაა! შეგონებას მხოლოდ გონიერნი მისდევენ! (ყურანი-3:7), რაც ადასტურებს მის ხედვებს ყურანში გაბათილებასთან დაკავშირებით. ეს აიები დაწვრილებითაა განხილული მათ ჩართვასთან დაკავშირებით. ისინი ეხება არა ყურანში გაბათილებას, არამედ ყურანის მიერ ადრეული წმინდა წერილების გაბათილებას. კერძო ინტერესებიდან გამომდინარე, მოხდა იბნ ‘აბბასის სახელის არასწორად და ბოროტად გამოყენება.

აზ-ზურკანიმ წინ წამონია არგუმენტი ყურანში გაბათილების მხარდაჭერისთვის იმის მტკიცებით, რომ ყურანში არსებობს ზოგიერთი აია, რომელთა პრაქტიკაში გამოყენება ვერასოდეს გახდება შესაძლებელი.⁵ თუმცა, ყურანში არ არსებობს მითითება გაბათილების წესების შესახებ. უფრო მეტიც, არ არსებობს მსგავსი ტრადიცია ჰადისის ლიტერატურაშიც. აზ-ზურკანის მტკიცება უბრალოდ ვარაუდია. დამატებით, ალ-დეჰჰავის თანახმად, ყურანში გაბათილებული მხოლოდ შემდეგი აიე-

---

⁵. Al-Zurqani, vol. 2, p. 472.

ბია: 2:180, 2:240, 8:65, 33:52 და 58:12.⁶ საინტერესოა, რომ გაბათილების მომხრეები ამ ხუთ აიას გაუბათილებ-ლებად აცხადებენ.⁷ შესაბამისად, ყურანის არც ერთი აია არ ექვემდებარება გაბათილებას.

ერთი მოსაზრების თანახმად, გაბათილება ყურანში, კონსესუსის კონცეპტის საფუძველზე არსებობს. რე-ალურად, ყურანში გაბათილებასთან დაკავშირებით მუს-ლიმ სწავლულთა შორის კონსესუსი არ არის. სწავლუ-ლები იყოფიან ჯგუფებად - ერთი გაბათილებას ემ-ხრობიან და მეორენი კი - ენინაალმდეგებიან ამ მოსაზ-რებას. დამატებით, კონსესუსის არსებობის მტკიცება დღევანდელ ისტორიულ რეალობას ეწიაალმდეგება. არ-რაზი ამტკიცებს, რომ მუსლიმ სწავლულთა კონსესუსი ყურანისეული წესების პრაქტიკული ვალიდურობის გა-უქმების საკმარის საფუძველს არ წარმოადგენს.

გაბათილების თეორიის საწინაალმდეგო მოძრაობის სათავეში იდგა აბු მუსლიმ ალ-ასფაჰნი. გაბათილების უარყოფის შესახებ მისი არგუმენტები ორი სახისაა: ყუ-რანის მოწოდება და ყურანის ინტერპრეტაცია. მისი თვალსაზრისით, ყურანის მოწოდება, რომელიც ყურანში გაბათილებას უარყოფს, არის, „**سِيَرْعَهُ وَإِنْ** გაეკარება **مَا سِرْعَهُ** წინიდან და ვერც უკნიდან. ზეგარდმოვლენილია ბრძენისგან. ყოვლადქებულისგან“ (ყურანი, 41:42). მან გაბათილების თეორია სიყალბედ (ბატილ) გამოაცხადა.⁸

⁶. Shah Wali Allah al-Dehlawi, Al-Fawz al-Kabir, Khurshid Anwar, Urdu trans. (Deoband, India: Kutub Khana Husayniyah, n.d.), pp. 252-312.

⁷. Israr Ahmad Khan, Qur'anic Studies: An Introduction (Kuala Lumpur: Zaman Islam Media, 2000), pp. 223-226.

⁸. Fakhr al-Din al-Razi, Mafatih al-Ghayb (Beirut: Dar Ihya' al-Turath al'Arabi, 1997), vol. 1, p. 640.

ალ-ასუფაჰინის შემოთავაზებით, ყურანის აიების ინტერ-პრეტაცია უნდა მოხდეს და არა გაძათილება.

მე-2 სურას 185-ე აიაში ვკითხულობთ: „რამაზნის თვეა, რომელშიც ზემოვლინებული იქნა ყურანი ჭეშმარიტ გზად ხალხისთვის და ცხად ცნობარად ჭეშმარიტი გზისა და განმასხვავებლად ჭეშმარიტებისა ბათილისაგან...“ ეს სამი ხარისხი მთლიანად ყურანს მიესადაგება. მე-4 სურას 82-ე აიაში ვკითხულობთ: „ნუთუ ისინი ყოველმხრივად არ გაიაზრებენ ყურანს? და რომ ყოფილიყო ალლაჰის გარდა სხვა წიაღიდან მოვლენილი, მასში, უეჭველად, უამრავ გაუგებრობას იპოვიდნენ.“ ამ მტკიცებიდან გამომდინარე, ყურანი ნებისმიერი შეუსაბამობისგან თავისუფალია. მე-5 სურას მე-3 აიაში განცხადებულია: „....დღეს მე სრულვყავი თქვენი რჯული თქვენთვის, სრულად გიბოძეთ წყალობა ჩემი და ავირჩიე ისლამი თქვენს სარწმუნოებად...“ ამ გზავნილის გამოცხადებით შუამავალი (ს.ა.ს)⁹ და მისი მიმდევრები ყურანის სრულყოფილებაში დარწმუნდნენ.

ჰუდ სურას პირველ აიაში ვკითხულობთ: „აღიფლამ რა“. აი წიგნი, რომლის აიათები განმტკიცდა, (უჟეი-მათ) მერე კი განიმარტა ბრძენისა და ყოვლისმცოდნის მიერ“ მე-17 სურას 82-ე აიაში მოცემულია „და ვავლენთ ყურანიდან იმას, რაც განკურნება და წყალობაა მორნმუნეთათვის...“ შესაბამისად, ყურანის თითოეული ნაწილს უდავოდ სამკურნალო ძალა აქვს, განსხვავებით იმისგან, რასაც გაბათილების მომხრეები ამტკიცებენ. 36-ე სურას

მე-2 აია გადმოგვცემს: „**ვფიცავ, საოცრებებით აღსავსე ყურანს.**“ ამ აიაში ყურანი განისაზღვრება, როგორც „**ჰაჟიმ**“ (ბრძენი). ალლაპის ყოველი ცალკეული ბრძანება შესატყვისია. თუ ადამიანისთვის ზეგარდმოვლენილი რომელიმე აია არაშესატყვისი იქნებოდა, მაშინ ყურანი ვერ დარჩებოდა სიბრძნის წყაროდ. 39-ე სურის 28-ე აიაში ვკითხულობთ: „**ეს არის ყურანი არაბულად, გარეშე სიმრუდისა...**“ ბუნებრივია, ხსენებულ აიაში მოცემული ინფორმაცია ჭეშმარიტებას წარმოადგენს.

ყურანი ზეგარდმოევლინა შუამავალს. ღმერთმა მას ასევე „**ბადანის**“ (განმარტების) უნარი უწყალობა. ვერავინ მოიძიებს ყურანში ვერცერთ პირდაპირ მტკიცებას, რომლითაც შუამავალი ყურანის რომელიმე აიას პრაქტიკულად არავალიდურად აცხადებს. თუ შუამავალი ამ საკითხის შესახებ მდუმარე რჩება, ეს ნიშნავს, რომ არცერთი აიას გაბათილება არ შეიძლება. გაბათილების თეორია ყურანის ინტეგრალურობაზე ნეგატიურ ზეგავლენას მოახდენს. ნებისმიერი რამ, რომელიც ყურანის პირველსაწყისს არსს ეჭვქვეშ აყენებს, ლოგიკის საშუალებით უნდა იყოს უარყოფილი.

**თავი მეორე
ყურანზე დაფუძნებული
‘სამართლიანი ომის’ კონცეპტის ფორმულირების
შესახებ**

აიაშა ი. მუსა

ჯიპადის, როგორც „საღვთო ომი“-ს, პოპულარული კონცეფციის შექმნა გამოიწვია სხვადასხვა ფსევდოსწავლულების ანტიისლამური პროპაგანდამ.¹⁰ მუსლიმებშიც და არამუსლიმებშიც იკვეთება ამ ტერმინის არასწორი გაგება. პროპაგანდისტები ისლამს თავისი არსით ძალა-დობრივად წარმოაჩენენ. მებრძოლები კი, ყველაფერზე, რასაც ისლამზე თავდასხმად ჩათვლიან, ძალადობრივად რეაგირებენ. მებრძოლების ქმედებებსა და პროპაგანდისტების სიტყვებში იკარგება სიტყვა „ჯიპადის“ ყურანისეული გამოყენების არსი, რომელიც შეიძლება უკავშირდებოდეს ან არ უკავშირდებოდეს შეიარაღებულ კონფლიქტს. გამოწვევა, რომელიც დღეს ჩვენს წინაშე არსებობს, არის ყურანზე დაფუძნებული ჯიპადის ავთენტური გაგების ჩამოყალიბება და იმის დადგენა, თუ რა კავშირშია ასეთი გაგება შეიარაღებულ კონფლიქტთან, რათა გამოვხატოთ ყურანიდან მომდინარე ის პრინციპები, რომელთაც შეიძლება ეწოდოს „სამართლი-

---

¹⁰. For example, Andrew Bostom's, ed., *The Legacy of Jihad: Islamic Holy War and the Fate of Non-Muslims* (New York: Prometheus Books, 2008); and Robert Spencer's, *Onward Muslim Soldiers: How Jihad Still Threatens America and the West* (Washington: Regnery Publishing Inc., 2003).

ანი ომი“. ამ თავში მოცემულია ტექსტის ზუსტი და ჰოლისტიკური ანალიზი, დანახული თანამედროვე პერსპექტივიდან, თაფსირ ალ-კურ’ პნ ბი-ლ-კურ’ პნის“ ეგზეგეტიკური პრინციპის (ყურანის განიმარტება ყურანით)¹¹ და „ალ-ასლ ფი ალ-ქალამ ალ-ჭაკირა“ (პირდაპირობა მეტყველების ფუნდამეტური წესია)¹² სამართლებრივი პრინციპის გამოყენებით.

მნიშვნელოვანია ჯიპადის საკითხზე ყურანისეული პერსპექტივის გარკვევა, ვინაიდან მუსლიმებს სწამთ, რომ ყურანი ღვთიური წიგნი და ერთადერთი ავტორიტეტია, რომელიც ისლამის რწმენას და რელიგიურ პრაქტიკას განსაზღვრავს. შესაბამისად, სხვა ყველა წყარო ეფუძნება ყურანს და ექვემდებარება მას. აქედან გამომდინარე, ყურანის ინტერპრეტაცია და განმარტება საკუთრივ ყურანით იწყება იმ იდეის საფუძველზე, რომ ყურანის ზოგიერთი ნაწილი განმარტავს სხვებს და ამგვარი ჰოლისტიკური ანალიზით შემუშავებული პრინციპების გამოყენება შესაძლებელია სხვა წყაროებიდან, როგორიცაა შუამავლის ტრადიციები (ჰადისი) და ბიოგრაფიული ლიტერატურა (სირა) მიღებული ინფორმაციების ურთიერთდასაკავშირებლად, რათა მოხდეს თანამედროვე სიტუაციების მიმართ ეფექტური ისლამური პასუხების ფორმულირება.

როდესაც ყურანი ბრძოლას ეხება, არ გამოიყენება სიტყვა „ჯიპადი“. იხმარება სიტყვა „კითბლ“. ყურანში არ არსებობს საღვთო ომის (ალ-ჭარბ ალ-მუკადდასა)

¹¹. Muhammad Ali al-Sabuni, Mukhtajar Tafsir Ibn Kathir, 1, 28, Al-Muhaddith Program.11.36 available at <http://www.muhaddith.org/quran.html#> Download.

¹². Ibn Nujaym, al-Ba^r al-R¥iq, v.1.02, Al-Muhaddith Program. 11.36 (CD).

კონცეპტი. მიუხედავად იმისა, რომ ტერმინი „ჯიჰადი“ ხშირად გაგებულია, როგორც ომთან დაკავშირებული, ყურანში ის ყოველთვის ბევრად უფრო ფართო კონტექსტშია გამოყენებული. როდესაც ყურანი უშუალოდ ომს ეხება, ყველაზე ხშირად გამოყენებული ტერმინია „კითაბი“. არსებითი სახელი „ჯიჰადი“ ყურანში ოთხჯერ არის ნახსენები. ზმნა „ჯაჰადა“ (ბრძოლა, ძალისხმევა) სხვადასხვა ფორმით 31-ჯერ არის ნახსენები.¹³ არცერთი თი მათგანი პირდაპირ არ უკავშირდება არც ბრძოლას და არც სამსედრო მოქმედებას. ყურანში ნახსენები 31 შემთხვევიდან 14-ში ზმნა „ჯაჰადა“, ღმერთის გული-სათვის ძალისხმევის მნიშვნელობით, გამოყენებულია მეტად ზოგად კონტექსტში, როგორც გამომხატველი მორნმუნეთა რწმენის ხარისხისა.

ყურანში ფართო, ზოგადმა გამოყენებამ სიტყვისა ჯაჰადა, კლასიკური ხანის მუსლიმი იურისტები ჯიჰადის ოთხ კატეგორიის აღიარებამდე მიიყვანა: არსებობს გულის ჯიჰადი, ენის ჯიჰადი, ხელის ჯიჰადი და მახვილის ჯიჰადი. მათგან პირველი არის ინდივიდის მიერ საკუთარი გულის ეშმაკის გავლენებისგან განმენდის ძალისხმევა, რომელიც ყველაზე დიდ ჯიჰადად მიიჩნევა. ენისა და ხელის ჯიჰადი დაკავშირებულია მისიონერულ ძალისხმევასთან და კეთილი საქმეების კეთებასთან. ხოლო მახვილის ჯიჰადი სპეციფიკურად უკავშირდება სამართლიან და აუცილებელ ძალადობას.¹⁴ მიუხედავად იმისა,

¹³. The Holy Qur'an (CD) (Harf Information Technology, 2002), ver. 8.0. Qur'an search on j-h-d.

¹⁴. Majid Khadduri, War and Peace in the Law of Islam (Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1955), pp. 56-57. რედაქტორის შენიშვნა: ჯიჰადის კონცეპტი როგორც ძალისხმევა და თავდასხმის შემთხვევაში ღირსეული თავდაცვა

რომ სამართლიანი და აუცილებელი ძალადობა ჯიპადის ერთ-ერთი კერძო ფორმაა, ტერმინი ჯიპადი ბრძოლის სინონიმი არ არის.

სიტყვა „ჯიპადის“ მსგავსად, „კითბლ“, არის ფორმა III სახელზმნა. მისი ფუძეა კ-თ-ლ, რომლის ფუძისეული მნიშვნელობაა „სიკვდილის/მკვლელობის გამოწვევას.“¹⁵ ფუძე კ-თ-ლ ყურანის 122 აიაში სულ 170-ჯერ გვხვდება.¹⁶ მათ შორის სიტყვა „კითბლ“ (ბრძოლა) 10 აიაში 13-ჯერ არის ნახსენები, ხოლო მისი შესაბამისი არსებითი სახელი „კათალა/მუკაბთილუ“ 52-ჯერ გვხვდება. სიტყვა „კათალა“ (მოკვლა) თავისი სხვადასხვა უღლებით და სხვა სახელზმნასთან (კათლ) ერთად 77 აიაში 98-ჯერ არის გამოყენებული. ზოგადი ყურანისეული წესი მკვლელობასთან დაკავშირებით გადმოცემულია მე-17 სურას 33-ე აიაში:

„და არ მოჰკლათ სული, რომელიც ალლაჰმა აკ-რძალა, გარდა სამართლიანობის ალდგენის-თვის...“

მე-5 სურის 32-ე აია გადმოგვცემს:

...ვინც მოჰკლას ადამიანი არა ადამიანის წილ
და არა ქვეყანაზე უკეთურობის გაწმენდად,
თითქოსდა მთელი ხალხი ამოენყვიტოს. და
ვინც ადამიანს სიცოცხლეს შეუნარჩუნებს,

არასწორად გამოყენებულია და შერყვნილია პოლიტიკური და რელიგიური ჯგუფების მიერ, რათა გაემართლებინათ სასტიკი ტერაქტები და მკვლელობები, რაც შუამავალ მუპამადის ღალატია, რომელიც სამყაროს წყალობად მოევლონა.

¹⁵. Ibn Manzur, Lisan al-'Arab, entry qatala, available, at <http://www.alwaraq.net/Core/AlwaraqSrv/LisanSrchOneUtf8>.

¹⁶. The Holy Qur'an (Harf Information Technology). Qur'an search on the root q-t-l.

**თითქოსდა მთელი ხალხისთვის შეენარჩუნები-
ნოს სიცოცხლე.**

ყურანის თანახმად, ზემოთ ხსენებული პირობების არარსებობის შემთხვევაში ერთი ადამიანის მკვლელობა მორალური თვალსაზრისით ადამიანთა მოდგმის ამონ-ყვეტის ტოლფასია.

ყურანის ზოგიერთი ნაწილის გამოყენებისას ძალისხმევის (ჯიპად) და ბრძოლის (კითბლ) საკითხების განმარტებისთვის, ოთხი ზოგადი პრინციპი იკვეთება. ბრძოლა ზოგჯერ საჭიროა, აგრესია აკრძალულია, ბრძოლა სპეციფიკური ტიპის აგრესიისა და უსამართლობის პასუხია, ბრძოლა წყდება მაშინ, როცა მიზეზბი გაქრება და აგრესორები მშვიდობას ეძიებენ. ამ პრინციპებმა უნდა შექმნან ყურანზე დაფუძნებული ჩარჩო, რომლის მიხედვითაც თანამედროვე პერიოდში მუსლიმ სწავლულებს შეუძლიათ შეიმუშაონ ომის გამართლებისა და სამართლიანი წარმართვის დეტალური თეორია, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება შუამავლის სუნა და ასევე თანამედროვე პოლიტიკური და სოციალური რეალობები.

თავი მესამე
რელიგიური პლურალიზმი და ყურანი

მაჰმუდ აიუბი

რელიგიათა სხვადასხვაობა და მრავალგვარობა კულტურებისა და ცივილიზაციების მრავალფეროვნების ანარეკლია. ყურანის მსოფლედველობა, ადამიანთა რა-სობრივი და კულტურული იდენტობების მრავალფეროვ-ნებასა და ადამიანის თანდაყოლილ შესაძლებლობაზე, შეიცნოს ღმერთი და ჰქონდეს მისი რწმენა აქცენტირე-ბით, კაცობრიობის რელიგიურ მრავალგვარობას აღია-რებს, როგორც საბოლოო მიზნისკენ მიმავალ ღვთის წი-ნასწარ განსაზღვრულ გზებს. შესაბამისად, პირველ რიგში, მე პლურალიზმს განვსაზღვრავ რელიგიურ და ფილოსოფიურ ჭრილში. შემდეგ შევეცდები მოვახდინო მისი ახლო აღმოსავლეთის ცივილიზაციების ისტორიაში კონტექსტუალიზაცია. ბოლოს კი, ყურანში რელიგიური პლურალიზმს განვიხილავ.

პლურალიზმი ლექსიკური გამოყენებით ნიშნავს მრავლობითობას, სანინააღმდეგოს მხოლობითობისა. მრავლობითობა ასევე გულისხმობს განსხვავებულობას და, შესაბამისად, მრავალგვარობას. თეოლოგიურად, რე-ლიგიური პლურალიზმის გამოხატულება უნდა გამოს-ხვავდეს ერთი მხრივ, რელიგიურ ექსკლუზიურობისგან, და მეორე მხრივ, რელიგიური ინკლუზიურობისგან. რე-ლიგიური პლურალიზმი არის რელიგიათა სიმრავლისა და მრავალგვარობის, როგორც ბუნებრივი ან ღვთის ნე-ბით განსაზღვრული ფენომენის, აღიარება. თუ რელიგი-ური პლურალიზმი არის სხვადასხვა რელიგიის მიმდევ-რებს, ყველა რელიგიას ან მინიმუმ თეისტურ რელიგი-

ებს შორის კონსტრუქციული დიალოგის წარმართვის შინაარსობრივი ჩარჩო, მაშინ იგი აღიარებული უნდა იყოს, როგორც ჭეშმარიტებისკენ ან საბოლოო რეალობისკენ მიმართული ლეგიტიმური გზა. ყველა მთავარი რელიგია აღიარებს, რომ ჭეშმარიტება ერთადერთი და რომ ის სცდება ადამიანური გაგების ჩარჩოებს. ვინაიდან ყველა რელიგიის მიზანი ჭეშმარიტების ძიებაა, ისინი უნდა იყოს ამ მიზანისკენ მიმართული გზები: „...უეჭველად, ჩვენ ალლაპს ვეკუთვნით და უეჭველად, მისდა მივექცევით ჩვენ“ (ყურანი, 2:156).

თეისტური რელიგიების წმინდა წერილებს შორის ყურანი ერთადერთია იმ თვალსაზრისით, რომ ის საკუთარ მსოფლმხედველობას ღვთიური ერთადერთობისა და ადამიანური მრავალფეროვნების კონტექსტში აყალიბებს, რელიგიური პლურალიზმის ჩათვლით. ამავ-დროულად, იგი რელიგიურ მრავალფეროვნებას ღმერთის ნიშნებად (პდპთ) მიიჩნევს, როგორც მეორე ადგილზე მდგომს „სამოთხისა და ქვეყნიერების შექმნის“ შემდეგ.¹⁷ რელიგიური ის ასევე წარადგენს რელიგიური პლურალიზმის შესახებ საკუთარ ხედვებს გარკვეული პროგრესული სახით. ყურანი შეიცავს ოთხ საბაზისო პრინციპს, რომელიც ჭეშმარიტების ფლობაზე პრეტეზიის მქონე ნებისმიერი რელიგიისთვის აუცილებელია. პირველია ის, რომ ჭეშმარიტი რელიგია გამყარებული უნდა იყოს ღვთისგან ზეგარდმოვლენილი წერილებით, იგივე წმინდა კანონით (შარიათი). მეორე, იგი ღმერთის აბსოლუტურ ერთადერთობას (თავპირ) უნდა ამტკიცებდეს. მესამე, მან უნდა გამოხატოს ღმერთის და გან-

^{17.} ყურანი - 2:193 და 8:61.

კითხვის დღის აქტიური რწმენა. ბოლოს კი, მან უნდა ხელი შეუწყოს ღვთისმოსაობას (იჭსპნ). ამ ოთხი პრინციპის საფუძველზე, ყურანი ადასტურებს მუსლიმების, ებრაელების, ქრისტიანების და საბეელების რწმენის ჭეშმარიტებას.¹⁸

რელიგიების და წმინდა წერილების სიმრავლე უპირობოდ გამომდინარეობს დიდი ყოვლისმომცველ პროცესში ერთმანეთს თანმიმდევრობით მოყოლილი მოციქულებისა და შუამავლების დიდი რაოდენობით, ადამიანი მუჰამადამდე. ჩვენ ყურანისეულ მტკიცებას ვეყრდნობით, „არ არის თემი, რომ (მათთან) არ ყოფილიყო შემგონებელი!“ (ყურანი, 35:24).¹⁹ კაცობრიობის ისტორია, ყურანის ამ მსოფლმხედველობის თანახმად, სამოციქულო ისტორიაა. სამოციქულო ისტორია რეალურად ღმერთის მიერ, მისი მოციქულებისა და შუამავლების მისიების საშუალებით, კაცობრიობის ხელმძღვანელობის ისტორიაა.

ყურანი რელიგიას ორ ურთიერთგანსხავებულ და ამასთანავე ურთიერთკავშირში მყოფ განზომილებაში წარმოაჩენს. პირველია ინსტიტუციონალიზებული რელიგიები, როგორიცაა ისლამი, ქრისტიანობა და იუდაიზმი. არსებობს ღვთისმსახურების კანონების და რიტუალების ჩარჩო, რომელიც მათ მიმდევრებს აღჭურვის მათი სამართლებრივი და სოციალური იდენტობით, მაგალითად,

¹⁸. იხ. Mahmoud Ayoub, A Muslim View of Christianity: Essays on Dialogue, Notes CON APP_Layout 1 25/05/2016 15:08 Page 31 ed. Irfan A. Omar (New York: Orbis Books, 2007), pp. 17-30. For a more detailed discussion of these four principles from a comparative religious point of view, consult my original lecture, on which this paper is largely based, in the IIIT archives, summer 2008, available at: www.iiit.org.

¹⁹. იხილეთ ასევე ყურანი- 40:78,

ებრაელებს, ქრისტიანებს და მუსლიმებს. ოდეალურ შემთხვევაში, ეს სამივე ტრადიცია წარმოადგენდეს იმას, რასაც ყურანი უწოდებს „მიღლათ აბიქუმ იბრაჰიმ“ (თქვენი მამის, აბრაამის რელიგია), რომელმაც თავის ყველა შვილს მუსლიმი უწოდა. ინსტიტუციონალიზებული რელიგიები მათ მიერ გამოხატული შინაგანი განზომილებისთვის საჭირო წარმმართველი ძალაა და ჩარჩოა მიმდევრებისთვის. ყურანი ამ შინაგან განზომილებას „ფიტრას“ უწოდებს, ანუ ღმერთის მიერ შექმნილი ადამიანების პირველსაწყისს. ეს წმინდა ღვთიური ქმნილება არის ღმერთის შეცნობისა და მისი რწმენის შინაგანი უნარი, რომლითაც ყველა ადამიანი ჩნდება. ეს ნიშნავს, რომ ყველა ბავშვი სპეტაკად იბადება.

ყურანი არა მარტო ცნობს რელიგიათა მრავალფეროვნებას და სიმრავლეს, არამედ იგი ასევე აყალიბებს პრინციპებს, რომელთა მეშვეობითაც უნდა მოხდეს ინტერრელიგიური ურთიერთობების მართვა. იგი ყველა სალოცავი ადგილის პატივისცემისა და დაცვისკენ მოუწოდებს. ღმერთი ბრძანებს: „...ალლაჰს რომ არ მიეცა ნება თავი დაეცვათ ერთმანეთისაგან, დაინგრეოდა სენაკები, საყდრები, სინაგოგები და მეჩეთები, რომდებაც მრავლად იხსენიება ალლაჰის სახელი...“ (ყურანი, 22:40).²⁰ არც ყურანი და არც შუამავლის ტრადიციები არ მოითხოვს ებრაელებისა და ქრისტიანებისგან, რომ მათ უარი თქვან საკუთარ რწმენაზე და მიიღონ ისლამი, თუ ისინი ამას თავიანთი ნებით არ განახორციელებენ. ისლამში ამ რელიგიური თავისუფლების ყურანისეული კატეგორიული მოწოდება შემდეგია: „იძულება არა სარწმუნეობა-

²⁰.იხილეთ ყურანი- 4:36.

ში...“ (ყურანი, 2:256). ეს არის კატეგორიული მოწოდება და არა უბრალოდ ფაქტის კონსტატაცია.

ყურანი და შუამავლის ტრადიციები მუსლიმებსა და სხვა რელიგიის მიმდევრებს მხოლოდ მოუწოდებს საბაზისო პრინციპებთან დაკავშირებით მონაწილეობა მიიღონ შინაარსით დატვირთულ დიალოგში, თანამშრომლობასა და შეთანხმებაში. ეს არის ის, რასაც ყურანი უწოდებს „საერთო სიტყვას ყველას ამაღლებისთვის“ მუსლიმებსა და სხვა წიგნის ხალხს შორის, რათა თაყვანი სცენ მხოლოდ ღმერთს და არ გაუჩინონ მას თანაზიარი (ყურანი, 3:64)²¹ რეალურად, „აჰლ ალ-ქითაბის“ (წიგნის ხალხი) ლეგალური განსაზღვრება საკმაოდ მოქნილია. ის შეეხებოდა უფრო მეტ თემებს, რამდენადაც მუსლიმებს ექმნებოდათ სულ უფრო მეტი რელიგიური ტრადიციის გაცნობის შესაძლებლობა.

ყველა ჩვენთაგანის მთავარი გამოწვევა ღმერთის რწმენა და ერთმანეთთან ლვთისმოსავ ქმედებებში შეჯიბრებაა. აქედან გამოდინარეობს, რომ ყველა მორწმუნე ადამიანმა ერთმანეთს პატივი უნდა სცეს და იწამონ ღმერთის ზეგარდმოვლენილი ყველა გამოცხადება. ყურანი ისლამის, ქრისტიანობისა და იუდაიზმის მიმდევრებს არა მარტო აუწყებს ამ დიდი გამოწვევის შესახებ, არამედ მათ აცნობებს დიდ დანაპირებსაც. დანაპირები შემდეგია: „**მათ რომ ემოქმედათ თორათი და სახარებით და რაც ზემოევლინა მათ მათი ღმერთისგან, დიახაც, ისაზ-**

²¹. მნიშვნელოვანია, რომ დიალოგზე მოწოდება მოყვა შუამავლის ცხარე დებატებს რომელიც მას ქრისტიანებთან ჰქონდა. ეს დებატები მოცემულია მუბაჰალაჲ, იგივე წყევლის სურაში (3:61). იხ. აიუბი, ყურანი და მისი ინტერპრეტაცია, ტომი 2, გვ. 188-202, 206.

რდოებდნენ იმით, რაც მათ ზემოთაა და მათ ქვემოთაა... “
(ყურანი, 5:66).

თავი მეოთხე

**ყურანის ზეგადმოვლენილი წმინდა წერილი და
იუდეურ-ქრისტიანული წმინდა წერილები:
უნივერსალურის და კონკრეტულის
მუსლიმური პერსპექტივა წმინდა წერილებში**

ხალიდ ტროუდი

მუსლიმებს სწამთ, რომ ყურანის, როგორც უნი-
ვერსალურ სახელმძღვანელოს, დანიშნულებაა პირდაპი-
რი დისკურსის მიწოდება, რომელიც მიმართულია მთელ
კაცობრიობისადმი, ხოლო ადრინდელ იუდეურ-ქრისტი-
ანულ წმინდა წერილებს, ისლამური ტრადიციის თანახ-
მად, ლმერთის მოციქულის ხელმძღვანელობით, სპეცი-
ფიკური სულიერი და ამქვეყნიური დანიშნულება ჰქონ-
და, ასევე მიმართული იყო კონკრეტული ერებისადმი.
მე ვიკვლევ, თუ რატომ მიიჩნევენ მუსლიმები ყურანს
უმთავრეს (მუჰადმინ) ზეგარდმოვლენილ წმინდა წერი-
ლად („უნივერსალურად“) მაშინ, როდესაც იუდეურ-
ქრისტიანული წმინდა წერილები „კერძოა.“ ყურანის
სხვადასხვა აიების ანალიზი ქმნის მეთოდოლოგიას, რო-
მელიც ამ კვლევის სხვადასხვა მიღების განხორციე-
ლებისთვისაა გამოყენებული.

ისლამში, ყურანის (42:15) თანახმად, მუსლიმების-
თვის ყველა ზეგარდმოვლენილი წიგნის იდეის რწმენა
სარწმუნოების ერთ-ერთი შემადგენელია. ყურანში არა-

ერთი აია (43:4, 13:39 და 56:78) მიუთითებს, რომ „ყველა წმინდა ტექსტი ერთი წყაროდან მომდინარეობს და მისი ნაწილია. ის ზეციური არქეტიპია, რომელსაც „ნიგნის დედა“ (უმმ ალ-ქითაბ) და აგრეთვე „ფარული ნიგნი“ (ალ-ქითაბ ალ-მაქნუხ) ეწოდება.“²² შესაბამისად, მუსლი-ლიმებისთვის ყურანი, ამავდროულად უფრო ადრეული შუამავლებთან დაკავშირებული ნარატივები, ზეგარ-დმოვლენილი წმინდა ტექსტების ერთიანობის მთავარ თეოლოგიურ წყაროს წარმოადგენს, რომელშიც შუამავ-ლები დომინანტი ფიგურები არიან. ამ მიზეზით, მუჰა-მად შუამავალი და ყველა მუსლიმი ვალდებულია სჯე-როდეს ნოეს, აბრაამის, მოსეს და იესოს შუამავლობის და მათთვის ზეგარდმოვლენილი წმინდა ტექსტების ჭეშ-მარიტებისა. გარდა ამისა, ყურანის აიები, როგორიცაა 42-ე სურას მე-13 აია, მე-3 სურას 95-ე აია, მე-2 სურას 130-133-ე აია და 22-ე სურას 78-ე აია ადასტურებს, რომ იუდაიზმი, ქრისტიანობა და ისლამი „ღვთიური გა-მოცხადების საერთო საფუძველს იზიარებენ და მათი საწყისი შეიძლება ჩაითვალოს არამარტო ერთ რელიგი-ურ ტრადიციად, არამედ ერთ რელიგიად.“²³

თუმცა, ამ მოსაზრებას დასავლელი სწავლულების ნაწილი აკრიტიკებს იმის მტკიცებით, რომ შუამავალ მუჰამადს (ს.ა.ს) მისი მოციქულობის პირველი ოთხი წლის განმავლობაში წინა ღვთიურ წიგნებთან რაიმე შე-ხება არ ჰქონია. მეორე მხრივ, ისინი ასევე ამტკიცებენ, რომ იგი ისლამს განჭვრეტდა „მანამდელი ბიბლიური

²². Fazlur Rahman, “Pre-Foundations of the Muslim Community in Mecca,” *Studia Islamica* (1976), no. 43, p. 10.

²³. Jerald F. Dirks, *The Abrahamic Faiths: Judaism, Christianity, and Islam: Similarities and Contrasts* (Maryland: Amana Publications, 2004), p. 27.

რელიგიების პერსპექტივიდან.“²⁴ შემდეგ ისინი ამტკიცებენ, რომ „ბევრი მუსლიმი ამჯობინებს იმ პასაუების დამოწმებას, რომლებიც კრიტიკულია სხვა რელიგიების მიმართ, ხოლო იმ აიების, რომლებიც სხვა რელიგიებს პატივს მიაგებს, იგნორირებას ახდენს.“²⁵ მათი მოსაზრებით, „მუსლიმები სხვა რელიგიებს ისლამის თვალსაზრისით აღიქვამენ, რომელიც მათი თვალთახედვიდან სრულყოფილი რელიგიაა.“²⁶

თუმცა, ამ არგუმეტებთან დაკავშირებით საკვანძო პრობლემაა მუჰამად შუამავალის მოღვაწეობის ქრონოლოგიური დაყოფა და ყურანის ორი განცალკევებული პერიოდის - მექურ (მექაში ზეგარდმოვლენილი აიები) და მედინურ (მედინაში ზეგადმოვლენილი აიები) მიხედვით შესწავლაა. ეს არის პრაქტიკა, რომელსაც თანამედროვე სწავლულებიც სრულად იზიარებენ. რაჭმანის თანახმად, ყურანის პასაუების კრიტიკული შესწავლა „უფრო მეტად გადმოსცემს თანმიმდევრულ განვითარებას, კარგად განსაზღვრულ ტრანზიციას, რომელშიც მექურ ფაზებს ადრეულ მედინური ფაზებთან საფუძვლიანი კავშირები აქვს; რეალურად, უკანასკნელის დანახვა პირველში შესაძლებელია.“²⁷ მათ ყურადღების მიღმა რჩებათ ის, რომ მუსლიმ ეგზეკეტიკოსების უმრავლესობა აქცენტს აკეთებს იუდაიზმსა და ქრისტიანობაზე, რომელთა აღმსარებლებსაც ეწყალობათ როგორც მოცი-

²⁴. Jacques Jomier, *The Bible and the Qur'an*, trans. Edward P. Arbez (San Francisco: Ignatius Press, 1964), p. 20.

²⁵. William C. Chittick and Sachiko Murata, *The Vision of Islam* (New York: Aragon House, 1994), p. 174.

²⁶. იგოვე

²⁷. Rahman, 1976, p. 10

ქული, ასევე წიგნი (ინჯილი ან თორა) და, ამდენად, მათი განსჯა უფრო მკაცრი სტანდარტით ხდება, ვიდრე სხვა მრნამსის ხალხისა.

დამატებით, რაშიდ რიდა აცხადებს, „შუამავალი ადასტურებს იმას, რასაც ინტელექტი სწვდება, იგი ახ-სნა-განმარტებებს უკეთებს სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე საკითხებს, მაგალითად, თუ როგორია საიქიო ცხოვრება და იმ ფორმის ღვთისმსახურება, რომელიც ღმერთისთვის მიუღებელია.“²⁸ რიდა ასევე განსაზღვრავს ადამიანის მხრიდან ღმერთის წინაშე პასუხისმგებლობის მინიმუმს, როგორიცაა ღმერთისა და განკითხვის დღის რწმენა. ყველას, ვინც განიცადა ამ გზავნილის ზემოქმედება, მისი დაჯერების ვალდებულება აქვს, მიუხედავად იმისა, მან მიიღო თუ არა სამოციქულო გამოცხადებისგან სარგებელი. ისლამურ თეოლოგიაში ღრმად არის გამჯდარი იდეა, რომ თავის დროზე ყველა ერს წარეგზავნა შუამავალები, განსაკუთრებული წერილობითი გზავნილებით, რომელთა დეტალებშიც ცოტაოდენი სხვაობა იყო. ყურანის მე-5 სურას მე-3 აიას თანახმად, ღვთიური გამოცხადების და საშუამავლო ციკლი, ისლამის აღმოცენებით, თავის გზას მიყვება.

ისლამის ტრადიციის თანახმად, „ჭეშმარიტი წიგნი ღმერთის ისტორიაში მუდმივი ჩარევის შეჯამებაა, შესაბამისად, მისი ფორმის თანმიმდევრულობა უპირობოდ მკაფიოა.²⁹ ყურანის მე-5 სურას 48-ე აია და მსგავსი აიები ნათლად ადასტურებს ზეგარდმოვლენილი წმინდა

²⁸. Rashid Rida, Tafsir al-Manar, (Beirut, 1935), vol. 1, p. 338.

²⁹. Tarif Khalidi, Arabic Historical Thought in the Classical Period (Cambridge, New York and Melbourne: Cambridge University Press, 1994), p. 10.

წერილის წამყვანობის იდეას. ყველა მუსლიმი უნდა და-თანხმდეს, რომ ყურანი ღმერთმა ჭეშმარიტად ზეგარ-დმოავლინა მასზე ნინ არსებული წიგნებისა და ყველა გამოცხადების დამადასტურებლად და დამცველად. და-მატებით, ყურანის 33-ე სურას 40-ე აიაში და მსგავს აი-ებში მკაფიოდ იკვეთება შუამავლობის დასრულება - ყველა მუსლიმს უნდა სწამდეს, რომ შუამავალი მუჰამა-დი ღმერთის მიერ კაცობრიობისთვის გამოგზავნილი უკანასკნელი შუამავალია.

ამავდროულად, ყურანის გზავნილი ხაზს უსვამს, რომ მუჰამად შუამავალი ერთადერთი ლეგიტიმური პი-რია, რომელმაც ისლამი, „ახალი“ რელიგია, ბიბლიურ ტრადიციას დაუკავშირა, განსაკუთრებით „აპლ ალ-ქითბბის“ შუამავლებს, რომელთაგან აბრაამი, როგორც ნოეს, ასევე ადამის, პირდაპირი შთამომავალია. შესაბა-მისად, მუსლიმები ამტკიცებენ, რომ „ებრაელები და ბუ-ნებრივია ქრისტიანებიც, ამდენად, მოხმობილნი არიან, რომ იწამონ არაბი შუამავალი და იგი მიიჩნიონ მათი ტრადიციების გამგრძელებლად.“³⁰ მუსლიმმა ეგზეკეტი-კოსებმა დომინანტი ზეგადმოვლენილი წმინდა წერილის იდეა შუამავლების, ებრაელებისა და ქრისტიანების ის-ტორიას დაუკავშირეს. ისინი იუდაიზმსა და ქრისტიანო-ბას ჭეშმარიტ რელიგიებად მიიჩნევდნენ, რომლებიც წარმოადგენდნენ ერთადერთი ჭეშმარიტი რელიგიის ფორმებს და რომლებიც ვალიდური იყო ისტორიის გარ-კვეულ პერიოდში. ისლამური ტრადიციის თანახმად, ღმერთმა მოსე და იესო მხოლოდ ისრაელის შვილებს

³⁰. Roberto Tottoli, Biblical Prophets in the Qur'an and Muslim Literature (Rich-mond, UK: Curzon Press, 2002), p. 9.

მოუვლინა, ხოლო შუამავალი მუჰამადი ლვთიური მისი-ით მთელი სამყაროსთვის არის მოვლენილი. ამის გააზ-რების საფუძველზე, მუსლიმი ეგზეგეტიკოსები მივიდნენ დასკვნამდე, რომ მოსესა და იესოს მისიები დროისა და სივრცეს თვალსაზრისით შეზღუდული იყო. ამ მიზეზე-ბით, მუსლიმებს სწამთ, რომ შუამავალ მუჰამადისთვის დაკისრებული მისია უნივერსალურია და არ არის შემო-ფარგლული გეოგრაფიული და ეთნოლოგიურ-ეთნიკური საზღვრებით.

მუსლიმები ყურანს მთლიანად კაცობრიობისათვის გზავნილად განიხილავენ, გადმოცხადებად, რომლის ზე-გარდმოვლენაც მოხდა, რათა განემტკიცებინა ღმერთის ერთადერთობის (თავჭრდ) გამარჯვება წარმართობაზე და გამოესწორებინა ბიბლიის იუდეურ-ქრისტიანული არასწორი გაგება და ასევე ქრისტიანების მიერ დაშვე-ბული შეცდომები იესოსთან მიმართებაში. ერთი „ჭეშმა-რიტი რელიგიის“ არსებობასთან და მისი კანონების ვა-ლიდურობასთან დაკავშირებით, მუსლიმი ეგზეკეტიკო-სები აყალიბებენ აზრს, რომ არსებობს თავდაპირველი საწყისი წმინდა რწმენა და ისლამი კაცობრიობისთვის მისი მანიფესტაციაა. როგორც ასეთი, ისლამის კანონ-მდებლობა, რომელიც ადრეული წმინდა ტექსტებისგან განსხვავებულ კანონებსა და მცნებებს შეიცავს, ფუნდა-მენტურად იგივეა, მხოლოდ შეცვლილია ისინი, რომლე-ბიც ახალ დროებას აღარ შეესაბამება.

**თავი მეხუთე
ეგზეგეზა, სოციალური მეცნიერება და
იუდაიზმი ყურანში**

მოპამედ აბუ-ნიმერი

მთელი ისლამური ისტორიის მანძილზე რელიგიის სწავლულები საჯარო ინტელექტუალებად მიიჩნეოდნენ, რომელთა მოსაზრებები ყველა საკითხთან დაკავშირებით ღირებულად ითვლებოდა. ამასთანავე, ზოგ პერიოდში ეს სწავლულები დახელოვნებული იყვნენ სხვა დისციპლინებშიც - ფიზიკის, ალგებრის, ქიმიის, ასტრონომიისა და მედიცინის ჩათვლით. მიუხედავად ამისა, მათი შეხედულებები, გამოხატული ყურანის კომენტარებში, ნაკლებად განიხილებოდა კრიტიკულად. ეს კი თანამედროვე ისლამური რეფორმისთვის აუცილებელი პირობაა. მე აქ მოკლედ განვიხილავ ზოგიერთი ამ ეგზეგეტიკოსისა და ყურანის მკვლევრის შეხედულებებს ებრაელების შესახებ ყურანში.

მუჰამად იბნ ბაჰადერ იბნ ‘აბდ ალლაჰ აზ-ზარქაშის (გარდ. 1391 წ.) მიხედვით, ეგზეგეზა (თაფსირ) სამი მიზეზის გამო არის საჭირო: ადამიანები თავიანთი ინტელექტუალური უნარებით განსხვავდებიან, შესაბამისად, ზოგ მკითხველს გააზრებისთვის, შესაძლოა, დახმარება სჭირდებოდეს; ყურანის ზოგი ნაწილი გარკვეულ ვარაუდებს ეფუძნება, რომლებიც ჩვეულებრივი მკითხველისთვის გაუგებარია; ზოგ სიტყვას შესაძლოა მრავალი მნიშვნელობა ჰქონდეს, რომელთა გაშიფრვას მხოლოდ განსწავლულ სპეციალისტებს ხელენიფებათ. აზ-

ზაქარაშიძემ ამ დარგის პოტენციური მკვლევარისთვის ცოდნის საკვანძო კრიტერიუმები ჩამოაყალიბა, რომელიც მოიცავს კლასიკურ არაბულ დიქციას, ფონეტიკას და „ასბაბ ან-ნუზულ“-ს (გამოცხადების შემთხვევებს). მან განმარტა, რომ „უმუშ ალ-სილა“ (ზოგადი ფორმა)³¹ და „ხუსტკ ას-საბაბ“ (კონკრეტული მიზეზი) შესაძლოა ყურანს რთულ გასაგებს ხდიდეს. ზოგი აია შესაძლოა სიტყვებით ზოგადი იყოს, მაგრამ კონკრეტულ გარემოებასთან მიმართებაში იყოს გამოყენებული.

ჯალბლ ად-დინ ას-სუმუტმა (გარდ. 1505 წ.) მოახდინა ყურანისეული გამოცხადების ორ კატეგორიად კლასიფიკაცია. პირველ კატეგორია მოიცავს მათ, რომელიც მოხდა გარკვეული ინციდენტის ან შუამავლისთვის კითხვის დასმის შემდე, მეორეს კი არ ჰქონდა პრეტესტი. მან ასევე დამაატა სხვა კონტექსტის შრე, რომელ-საც ყურანის აიების მნიშვნელობაზე გავლენის მოხდენა შეუძლია. ესენია: ზეგარდმოვლენის დრო და ადგილი და ასევე განსაზღვრება იმისა, იგი ახალ არსა ატარებდა თუ შეესატყვისებოდა წინარე გამოცხადებას.³² ეგზეგეზას ერთ-ერთი მთავარი მიდგომა ცნობილია, როგორც „თაფსირ ალ-კურ'ან ბი ალ-კურ'ან“ (ყურანის ინტერპრეტაცია ყურანის საშუალებით), რომელიც ეყრდნობა იმ დაშვებას, რომ ყურანის სხვადასხვა ნაწილი ერთმა-

³¹. Al-Zarkashi, Muhammad ibn Bahader ibn ‘Abd Allah, Al-Burhan fi ‘Ulum al-Qur’ān (Proof in Qur’ān Studies), http://www.aljamea.net/services/viewing/Preview_Books.php, December 6, 2008. <http://www.altafsir.com>

³². Jalal al-Din al-Suyuti, Al-Itqan fi ‘ulum al-Qur’ān (Competence in Qur’ān Studies), http://www.aljamea.net/services/viewing/Preview_Books.php, December 2, 2008.

ნეთს ავსებს. მეორე მიდგომას ეწოდება „ათ-თაფსირ ბი ალ-მა'სურ“ (ეგზეგეზა ტრადიციების გამოყენებით).

სემდედ ჰუსეინ ნასრი და ისმა'ბლ ალ-ფარუქი ერთ მთლიანობაში განიხილავენ თავჭიდს (მონოთეისტური) მსოფლმხედველობის კონსტრუირებისთვის. ალ-ფარუქმა და ნასრმა წარმოადგინეს ღმერთის ადამიანთან კავშირის გაგება „ხილაფას“ (ნაცვალის) კონცეპტზე დაყრდნობით. ნასრი ისლამის მისტიკურ ასპექტებზე აკეთებდა აქცენტს, ხოლო ალ-ფარუქი -თეოლოგიაზე.

ყურანის უტყუარობა არ ნიშნავს, რომ ყველა დროსა და ადგილზე ყველა მისი დებულება ყველგან და ყოველთვის ჭეშმარიტებას ამტკიცებდეს. ყურანის კლასიკოსმა მკვლევრები ჩვეულებრივ განსაკუთრებულ მიდგომას იყენებდნენ გამოცხადების კონტექსტზე მსჯელობისას. ყურანის თანამედროვე ჰოლისტიკური გაგება ამ კვლევაში ციტირებული კლასიკური ეგზეგიზის ნაშრომებთან დაკავშირებით წარმოქმნის რამდენიმე მეთოდოლოგიურ და ინტერპრეტაციულ გამოწვევას. ადრეული ნაშრომების კრიტიკიდან წარმომდგარი მთავარი მეთოდოლოგიური პრობლემაა, არის თუ არა სოციალური კომენტარები განსხვავებული განმმარტებელი წმინდა წერილის გზავნილებისგან. თუ იგი რთულია, არაპრაქტიკულია, ან ორი ფუნქციის განცალკევება არასასურველია, მაინც უნდა დასვას კითხვა, ეგზეკეტიკოსები, რომელებიც ადამიანის ქცევის კვლევის სფეროში არ არიან განსწავლულნი, იქნებიან თუ არა კვალიფიციურები, ჩაერთონ სანდო განმარტებების მოძიებაში, რომელშიც ადამიანის მდგომარეობის სახეცვლილებაზეა საუბარი? ყოველ შემთხვევაში, როდესაც ეგზეკეტიკოსები ასეთ

საკითხს უდრმავდებიან, ისინი ავტომატურად ცოდნის ახალ ინტერდისციპლინარულ სფეროს მიჯნებს კვეთავენ. ამიტომაც მათ მთელი რიგი ექპერტებისგან წამოსული კრიტიკა პოზიტიურად უნდა მიიღონ. ამ საკითხის პრაქტიკული მოგვარებისათვის, მავანს შეუძლია ცოდნის ინტერდისციპლინური სფეროს შექმნის შესაძლებლობა წარმოიდგინოს, რომელიც მკვლევრებს, როგორც ეგზეგიზის, ასევე სოციალური და ბიჰევიორული მეცნიერებების შესახებ ცნობიერებას აუმაღლებდა.

თავი მჩვდვეს ყურანი და მეცნიერება

იმად-ად-დინ აჰმადი

შემეცნება არის ეტაპობრივი პროცესი, როდესაც მავანი შრომას ეწევა რაიმეს გაგებისთვის. ხოლო აღქმა მომენტალურია - ჩვენ არ შეგვიძლია ვაკონტროლოთ აღქმა იმავე ხერხით, როგორც ჩვენ შეგვიძლია ვაკონტროლოთ რაციონალური უნარები. მაგრამ როდესაც რაციონალური უნარი კონკრეტულ პარადიგმაში მოემნყვდევა, ჩვენ შესაძლო გააზრების ვიწრო არეალში ვიჭედებით. ამგვარია პარადიგმის ცვლილებისთვის ახალი რევოლუციური მეცნიერული იდეების მიღებისას დაბრკოლებები. ისლამის გაგების და ყურანის არსში ახლებურად ჩანვდომის ახალი ხერხებით აღჭურვისთვის ჩვენ პარადიგმის ცვლილებისათვის უნდა მოვემზადოთ. როდესაც განვიხილავთ ყურანსა და მეცნიერებას, უნდა დავიცვათ თავშიდის-ს პრინციპი, რომელიც უარყოფს

განსხვავებას საკრალურსა და სეკულარულს შორის. ბუნება ალაპის ისეთივე წიგნია, როგორც ყურანი.

ჩვენ შეგვიძლია ყურანისა და მეცნიერების ურთიერთმიმართების შესახებ სხვადასხვა მიდგომების კატეგორიზაცია და შეფასება, როგორც მეტაფორული, პირდაპირი, პროცედურული. მკაცრ მეტაფორულ მიდგომას შეუძლია ჩრდილში მოაქციოს ფაქტი, რომ დროთა განმავლობაში ყურანში მოცემული მეტაფორები უფრო შინაარსიანი გახდა, ხოლო მაგალითად მეტაფორები ბიბლიაში, უფრო რთულად აღსაქმელად იქცა. ყურანის შემთხვევაში ბევრმა ალუზიამ, რომლებიც შუამავლის პერიოდში შესაძლოა დაბნეულობას იწვევდა, ჩვენს დროში ღრმა შინაარსი შეიძინა. მკაცრი პირდაპირი მიდგომა ყურანის მარადიულ ჭეშმარიტებებს მეცნიერებების ცვალებად მოდელებს უკავშირებს. მეცნიერული თეორიები მუდმივად იცვლება და ვითარდება. მეცნიერება ბუნებრივი სამყაროს გაგების ინტელექტუალურ მოდელებს გვთავაზობს და ეს მოდელები არასოდეს წარმოადგენს აბსოლუტური ჭეშმარიტებას. გარკვეულ მომენტში ისინი ჩვენთვის საუკეთესო გააზრებაა, და ისინი ცვლილებას განაგრძობენ. ყურანი სამეცნიერო სახელმძღვანელო არ არის. ის არ გვმოძღვრავს, თუ როგორ შექმნა სამყარო ალლაპმა. ის გვაუწყებს, რომ ღმერთმა შექმნა იგი და გვიბიძგებს გამოვიკვლიოთ მისი კონსტრუქციები. შესაბამისად, ყურანი პრო-მეცნიერულია.

ისლამურ ცივილიზაციაში არსებობს არაერთი ატრიბუტი, რომლებმაც ხელი შეუწყო თანამედროვე მეცნიერების განვითარებას. გონება არ არის ცოდნისთვის საკმარისი წყარო. ასევე არსებობს ექსპერიმენტი და

დაკვირვება — ზუსტად ეს არის, რასაც ყურანი მოგვინოდებს, როდესაც გვიბრძანებს, რომ ღმერთის ნიშნები ვეძიოთ სამოთხესა და ამქვეყნად. ცოდნის წყარო ავტორიტეტია. ვაჟი - კონკრეტული სანდო წყაროსგან ტრანსმისია - ასევე მნიშვნელოვანია. როცა ჩვენი გონება, ჩვენი გამოცდილება და სანდო წყაროები ყველა თანხვედრაშია, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ იმდენი უტყუარი ცოდნა გვაქვს, რამდენის უნარი შესწევს ადამიანს. ყველაფერი უეჭველად მხოლოდ ალლაპმა იცის.

ყურანი კითხვას გვიბრძანებს, რაც ნიშნავს ეგზოგენური წყაროებიდან ცოდნის მიღებას. ინდუქცია თეორიის ექსპერიმენტით და დაკვირვებით უზუსტეს ტესტირებას მოითხოვს. უნივერსალობის თვალსაზრისით, ყურანი გვასწავლის და ჩვენ გვჯერა, რომ ყოველგვარი ჭეშმარიტება ალლაპმისგან მომდინარეობს. შესაბამისად, ვინაიდან ღმერთმა შუამავლები ყველა ხალხს გამოუგზავნა, ყველა ხალხს ჭეშმარიტებაზე წვდომაც აქვს და ჩვენ არა ვართ შეზღუდული ჩვენი ისტორიის ცოდნით. ჩვენთვის სასულიერო წოდება გაუქმებულია, შესაბამისად, ყველა მუსლიმი, ქალი თუ კაცი, ვალდებულია აკვნიდან სამარემდე ცოდნას ეუფლებოდეს.³³ ისლამი არ გმობს მატერიალურ წარმატებას და არც ასკეტიზმისკენ

---

³³. Narrated from Anas by al-Bayhaqi in Shu'ab al-iman and al-Madkhal, Ibn 'Abd al-Barr in Jami' Bayan al-'Ilm, and al-Khatib through three chains at the opening of his al-Rihlah f' talab al-Hadith (pp. 71-76, nos.1-3) "Seek knowledge from the cradle to the grave." "Seeking knowledge is a duty upon every Muslim (male and female)." Quoted by Khalid El-Darymli, "Values, Technology and Society: Islam and Science," 2005. <http://www.slideshare.net/kkkseid/microsoft-word-the-project-islam-and-science/>, citing M. Husain Sadar, "Science and Islam: Is There a Conflict?" in Z. Sardar, The Touch of Midas: Islam, Values, and Environment in Islam and the West (Manchester: Manchester Univ. Press, 1984), p. 15

მოიწოდებს. მატერიალურად უზრუნველყოფილი საზოგადოება არის ერთ-ერთი, რომელიც საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში კვლევების განხორციელებას შეძლებს. თავისუფალ აკადემიურ გარემოში მეცნიერება შეუფერხებლად მიინევს წინ. თავის მხრივ, აკადემიური თავისუფლება საჭიროა სამეცნიერო პროგრესისათვის. ჩვენთვის, მუსლიმებისთვის, აკადემიური თავისუფლება ინდივიდუალური პასუხისმგებლობიდან გამომდინარებს და აღლაპის წინაშე ვალდებულებაა.

ამასთანავე, ისლამური მეცნიერებასთან კავშირში მხოლოდ ერთი ელემენტი არ გამომდინარეობს პირდაპირ ყურანიდან. ეს შესაბამისი ციტირების საკითხია. ისლამმა ჰადისის მეცნიერებაში ციტირების განვითარებაში უმთავრესი როლი ითამაშა. მაშინ, როდესაც ავტორიტეტი მეცნიერებაში დიდ როლს თამაშობს, თანამედროვე მეცნიერებაში შესაძლოა ავტორიტეტი კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგეს. ამგვარად, ავტორიტეტის ციტირებისას იგი მკაფიოდ და ზუსტად უნდა იყოს იდენტიფიცირებული. ჰადისის მეცნიერებამ ჩამოაყალიბა მოდელი, რომელსაც სხვა მეცნიერებებიც მისდევდნენ.

ახლადგაჩენილი იდეები, რომლებიც მეტნაკლებად დანერგილია სამეცნიერო სამყაროში, შესაძლოა მასების ცნობიერებაში ჯერ კიდევ არ არის გამჯდარი. მიუხედავად იმისა, რომ დედამინის მზის გარშემო ბრუნვის იდეა სწრაფად იქნა აღიარებული მეცნიერთა მიერ, რიგოთი ადამიანებისთვის ეს იდეა ორ ასწლეულზე მეტი ხნის მანძილზე მიუღებელი იყო. ისინი, ვისთვისაც დღეს ღიმილისმომგვრელია იმის გაფიქრება, რომ ხალხს სჯეროდა მზის დედამინის გარშემო მოძრაობისა, როგორ ფიქ-

რობენ, განა თავისთავად თვალსაჩინოა, რომ დედამიწა მზის გარშემო მოძრაობს? ყურანში ნახსენებია „ღამდ და შაპადა“ – ფარული და განცხადებული - იგივე უხილავი და ხილული.

ქაოსის თეორია, რომელიც ასევე ცნობილია, როგორც „პეპლის ეფექტი“, მიუთითებს ფაქტზე, რომ ფიზიკური სისტემა საწყის პირობებში ცვლილებების მიმართ მაქსიმალურად მგრძნობიარეა. კვანტურ მექანიკასთან შერწყმით, ფიზიკური სისტემების ეს ზემოქმნობელობა პატარა ცვლილებების მიმართ შეიძლება რელიგიური საკითხების განხილვის ანალოგიური იყოს, როგორიცაა ადამიანის თავისუფალი ნება და ღვთიური ჩარევა. ჩანს, რომ კვანტური მექანიკა ენინაალმდეგება იდეას, რომლის თანახმად, ყველაფერი თავისი საწყისი მდგომარეობიდანვეა განსაზღვრული. ყველაფერი, რაც სამყაროშია, ყველაფერთან ურთიერთკავშირში მოქმედებს.

კვანტური მექანიკის მიხედვით, ტალღა შესაძლოა იყოს ნაწილაკის პოზიციის შესაძლებლობის ტალღა და იმპულსი, და ნაწილაკის პოზიცია და ნაწილაკის იმპულსის შესახებ წარმოდგენა რეალურად არ არსებობს მანამ, სანამ არ მოხდება მათზე დაკვირვება. ერთადერთი ალბათობა არსებობს იმის ცოდნისთვის, რომ ნაწილაკები კონკრეტულ ადგილზეა ან გარკვეული მომენტი, რომ მასზე დაკვირვება თუ მისი გაზომვა მოხდეს. თუმცა, როცა შენ მას აკვირდები, შენ გავლენას ახდენ დაკვირვების საგანზე ე.ი. შენ ცვლი მას. შესაბამისად, თუ შენ დასვამ კითხვას, რა არის ის, რასაც არ ვაკვირდებით?

არსებობს იქ მთვარე თუ არავინ აკვირდება მას? პასუხი არ ვიცით.

ყველაფერი არ არის ფიზიკა. „შაპბდა“ არის „დაძის“ „შედეგი. „ლადბ“ შეიძლება არ იყოს ფიზიკური. ქაოსის თეორიაში, კვანტური განსხვავების მაგალითია სინაფსი, რომელიც აალებისას ან ცეცხლგამძლეობისას მაკროსკოპულ სამყაროში იწვევს შემთხვევების განსხვავებულ ჯაჭვს, როგორიცაა მოეხვიო ვინმეს თუ გაეცალო მას. ეს არის ადამიანის ნებელობის საკითხები. ღვთიური ნებისთვის არსებობს შედეგები, როდესაც ჩვენ ვსაუბრობთ მთელი სამყაროს შესახებ. თუ ალლაპს სურს უპასუხოს შენს ლოცვებს, მას შეუძლია შენს ლოცვებზე პასუხის გაცემა მის მიერ დადგენილი ფიზიკური კანონების დარღვევის გარეშე, რადგან კვანტური მექანიკა მხოლოდ გვაუწყებს საგნების ერთიანობაში შესაძლო ქცევას. ეს მიუთითებს, რომ კონკრეტული მოვლენები გარკვეულ დონეზე არაა სავარაუდო. კვანტური მექანიკა გვეუბნება, ალლაპი ჩვეულებრივ როგორ ასრულებს საქმეებს, მაგრამ ნებისმიერ მოცემულ შემთხვევაში, ალაპმა შესაძლოა განსხვავებულად იმოქმედოს და ეს არ არის ფიზიკის კანონების დარღვევა. ის ფიზიკის კანონებთან უკიდურესად თავსებადია.

უფრო მეტად, ვიდრე რელიგიურის მიჩნევა საკრალურად და მეცნიერულის საეროდ, შრომა გამოცხადების გაგებისთვის და „შაპბდა“ არის საკრალური, როგორც შრომა სიტყვის გასააზრებლად და წმინდა ტექსტის არსი. ბუნების წიგნი არის ასევე წმინდა ტექსტი, და მისი გაგება ასევე ღვთისმსახურების აქტია.

თავი მეშვიდე

**ყურანის აიების მიწერილობებით თარგმნა:
თემატურობაზე დაფუძნებული შედარებითი განხილვა**

დაუდ ნასიმი

ყურანის თარგმნა ზოგადად რთული ამოცანაა, ყურანში აიების მათში არსებული მიწერილობებით თარგმნა კი კიდევ უფრო დიდ სირთულეს წარმოადგენს. ეს მთარგმნელისგან მოითხოვს მრავალი სხვა ფაქტორის გაგებასა და გათვალისწინებას, გარდა ორივე ენის სრულყოფილად ცოდნისა. ვინაიდან მუსლიმებისთვის ყურანი (მისი ორიგინალური ენით) ღმერთის სრულყოფილი სიტყვაა, მისი ნებისმერ სხვა ენაზე თარგმნა გარკვეულ შეზღუდვებს ექვემდებარება. შესაბამისად, ისლამის მკვლევარები და მთარგმნელები თანხმდებიან, რომ ყურანის თარგმანი რეალურად ყურანის აზრობრივი შინაარსის თარგმანია და იგი არ ითვლება ყურანის ექვივალენტად.

შედარების მცდელობა განხორციელებულია ოთხი ნაშრომით: აბდულლაჰ იუსუფ ალი - **ნმინდა ყურანის მნიშვნელობა;** მუჰამად ასადი - **ყურანის გზავნილი;** მუჰამად თაკეჩუ ად-დინ ალ-ჰილალი და მუჰამად მუჰსინ ხანი - **ნმინდა ყურანის მნიშვნელობები ინგლისურ ენაში;** საჯდ აბულ ა'ლა მავდუდი - **ყურანის გაგებისათვის:** „**თაფჰიმ ალ-კურ'ანის**“ **შემოკლებული ვერსია.** პასაჟი განხილულია მნიშვნელობის ნათელყოფის თვალსაზრისით, აიას კონტექსტის, თემის, სექციის, თავის, იურის-პრუდენციული ცოდნის (ფიკ), ისტორიული წინამდვრებების და ამ ეპოქის საკითხების გათვალისწინე-

ბით. ამ თავში განხილვისთვის შერჩეული პასაჟი მოიცავს მხოლოდ პირველ ნაწილს, რომელიც დაკავშირებულია ქალთა ჩაცმულობის შესახებ მიწერილობებთან.³⁴

ყურანის მიწერილობები (აჭერა), ან წესი, მითითება, ბრძანება, განკარგულება, კანონი, განსჯა ქმნის შარიათის პირველად წყაროს. ყურანში მიწერილობების შესახებ აიებს აქვს განუმეორებელი ენის სტილი და მათი უმრავლესობა მორწმუნებისადმი პირდაპირი მიმართვით იწყება, როგორიცაა „ჰეი მორწმუნებო.“ ყურანის მთარგმნელებს მოეთხოვებათ სამართალმცოდნეობის (ფიკჰ) და ყურანთან დაკავშირებულ თანამედროვე სამყაროს ცოდნა. 24-ე სურას 31-ე აიას სხვადასხვა თარგმანი იქნება განხილული. ეს მიწერილობა განიხილება, როგორც „აჭერა ალ-ჰიჯაზ“. მიუხედავად იმისა, რომ ჰიჯაზი ორივეს, ქალსაც და კაცსაც ეხება, ხშირად იგი ქალების ჩაცმულობას უკავშირდება.

24-ე სურას 31-ე აიას წინ უძლვის აია, რომელიც პირველად მუსლიმ მამაკაცებს მოუწოდებს აარიდონ მზერა აკრძალულს და დაიცვან საკუთარი სათნოება. ის, რომ თვალის არიდება და სხვისი სხეულის ნაწილების დაფარვისთვის პატივისცემა სავალდებულოა როგორც კაცებისთვის, ასევე ქალებისთვისაც, აღნიშნული და განმარტებულია 24-ე სურას 30-ე აიაში და 24-ე სურას 31-ე აიაში, რომლებიც მოითხოვს ქალებისგან, დაფარონ თავიანთი ზინა ანუ ბუნებრივი სილამაზე. 24-ე სურას 31-ე აიას შემდეგი ნაწილში მოწოდებაა ქალებზე, რომ არ გადადგან ფეხი ისე, რომ ნაბიჯების ხმამ მიიქციოს ხალხის ყურადღება. 24-ე სურას 31-ე აია სრულდება

³⁴. A comprehensive review may be found in the original

ყველა მორნმუნის მიერ ჭეშმარიტი წარმატების მისაღ-
ნევად ღმერთისკენ შემობრუნების მოწოდებით.

აბდულლაჲ იუსუფ ალი ამ აიას ამგვარად თარ-
გმნის:

(24:31). და უთხარი მორნმუნე ქალებს მოარიდონ
მათი მზერა და დაიცვან (2985) თავიანთი თავდაბლობა;
მათ არ უნდა აჩვენონ საკუთარი სილამაზე და სამშვენი-
სები, (2985) გარდა იმისა, რაც ჩვეულებრივ უნდა ჩანს;
მოსასხამით დაიფარონ თავიანთი მკერდი და არ აჩვენონ
საკუთარი სილამაზე გარდა მათი ქმრების, მამების, მა-
მამთილების, ვაჟებს, ქმრის ვაჟების, მათი ძმების, ძმის
ან დის ვაჟების, ან მათ ცოლების, მხევლებისა რომლებ-
საც ფლობენ, მონებისა, რომლებსაც ფიზიკური მოთ-
ხოვნილება არ აქვთ, პატარა ბავშვებისა, რომლებსაც
სქესის მიმართ სირცხვილის შეგრძნება არ გააჩნიათ; და
მათ არ უნდა გადადგან ფეხი ისე, რომ მათმა ფარულმა
სამშვენისებმა ყურადღება მიიქციოს. (2986) და ჰეი მორ-
ნმუნეებო! და ყველა თქვენ მიბრუნდით ალლაჲისკენ,
რათა იქნებ მოიპოვოთ ნეტარება. (2987)

მუჰამმედ ასადი იგივე აიას ასე თარგმნის:

(24:31) და უთხარი მორნმუნე ქალებს, მოარიდონ
მათი მზერა და გაუფრთხილდნენ თავიანთ უმანჯოებას,
და არ აჩვენონ მათი მომხიბვლელობა (საჯაროდ) გარდა
იმისა, რაც ჩანს; (37) შესაბამისად, დაიფარონ თავსაფა-
რი თავიანთ მკერდზე. (38) და ნუ აჩვენებენ თავიანთ
მომხიბვლელობას სხვას, გარდა მათი ქმრების, მათი მა-
მების, მამამთილების, მათი ვაჟების, ან მათი ქმრების ვა-
ჟების, ან ძმების, ან ძმის ვაჟების, ან დის ვაჟების, მათი
ნათესავ ქალების, ან იმათი ვისაც სამართლებრივად

ფლობენ, ან გარდა მამაკაცებისა, რომლებსაც არ გააჩნიათ სექსუალური მოთხოვნილება, (39) ან გარდა ბავშვებისა, რომლებსაც შიშველი ქალის შესახებ ცოდნა არ აქვთ; სიარულის დროს ნუ გადადგმენ ფეხს ისე, რომ ფარულ ხიბლზე ყურადღება მიიქციონ (40) და ყოველთვის, ო თქვენ მორნმუნებო - ყველა თქვენგანმა - დაუბრუნდით ღმერთს მონანიებით, რათა რათა შეგეძლოთ ბედნიერი მდგომარეობის მიღწევა! (41)

მუჟამმად მუჟსინ ხანის თარგმანი ამგვარია :

(24:31) უთხარი მორნმუნე ქალებს, აარიდონ მზერა (ყოველივე აკრძალულს), და დაიცვან მათი პირადი ნაწილები (არალეგალური სექსუალური აქტებისგან ა.შ.) არ აჩვენონ მათი მორთულობა, გარდა იმისა, რაც ხილულია (როგორიცაა ხელისგულები, თვალები, რათა გზა მოჩანდეს, ან გარე მოსასხამი, ხელთათმანები, თავსაფარი, წინსაფარი) და მოიფარონ მოსასხამი „ჯუიუბიჰინნა“-ზე (ე.ი. მათი სხეული, სახე, კოჭები და მკერდი) და არ აჩვენონ მათი მშვენება, გარდა თავიანთი ქმრების, მამების, ქმრების მამების, საკუთარი ვაჟების, ქმრების ვაჟების, მათ ძმების, ძმების ვაჟების, დების ვაჟების, მუსლიმ ქალებს (ე.ი. მათ მუსლიმ დებს) ან (მდედრობით) მონებს, რომელთაც სამართლიანად ფლობენ, მოხუც მამაკაც მსახურებს, რომლებიც უძალონი არიან, და პატარა ბავშვებს, რომლებსაც სქესის მიმართ სირცხვილის გრძნობა არ გააჩნიათ. და ნუ დადგამენ ნაბიჯს ისე, მათ მიერ დაფარული მშვენება ხილული გახდეს. და ყველა თქვენგანმა სთხოვეთ ალლაჰს პატიება, ო, მორნმუნებო იქნებ იყვნეთ ნარმატებულნი.

სახედ აბულ ა'ლა მავდუდი აიას შედეგნაირად თარგმნის:

(24:31) მოუწოდე მორნმუნე ქალებს მოარიდონ მა- თი მზერა და დაიცვან პირადი ნაწილები(20). არ გამოაჩი- ნონ მათი მორთულობა, გარდა რაც თავისით ჩანს, და მოსასხამით დაიფარონ მკერდი, და არ აჩვენონ თავიან- თი მშვენება, გარდა თავიანთი ქმრების, მათი მამების, ქმრის მამების, (21) ან მათი ვაჟების, ან ქმრების ვაჟების (22) ან მათი ძმების (23), ან მათი ძმებისა და დების ვაჟე- ბის (24) ან ქალების ვისთანაც ახლოს არიან (25) ან მათ- თან, ვინც მათ ემორჩილებათ, და მსახურ მამაკაცებთან, რომლებიც სექსუალური ინტერესისგან თავისუფალი არიან (26) და ბიჭებთან, რომლებიც ქალებთან დაკავში- რებულ აკრძალულ საკითხებში ჯერ ვერ ერკვევიან. მათ მინაზე არ უნდა გადადგან ნაბიჯები ისე, რომ მათი ფა- რული მშვენება გამოჩნდეს.

საკვანძო სიტყვებისა და ფრაზების შედარებით განხილვაზე ფოკუსირებისას, აბდულლაჰ იუსუფმა სიტ- ყვა „ზინა“ გადათარგმნა, როგორც „სილამაზე და სამ- შვენის“ რომელიც ორივე ასპექტს ფარავს. მუჰამმად ასადმა თარგმნა როგორც „მომხიბვლელობა“, რომელიც მიმზიდველ მახასიათებლებს ნიშნავს. მუჰამმად მუჰსინ ხანი და მავდუდის ნათარგმნი აქვთ როგორც „მორთუ- ლობა“, რომელიც შესაძლოა ბუნებრივ სილამაზეს არ მოიცავდეს. მუჰამმად ასადის თარგმანში „ხიმპა“ ნა- თარგმნია როგორც „თავსაფარი“ ხოლო სხვა დანარჩე- ნების თარგმანში როგორც „მოსასხამი.“ აბდულლაჰ იუ- სუფს და მუჰამმად ასადს სიტყვა „ჯილბბ“ (მრავლო- ბითი, ჯალპბიბ) როგორც „მოსაცმელი,“ მაგრამ აბდულ-

ლაპ იუსუფს დამატებით კომენტარით ახსნილი აქვს ის, როგორც „გარე მოსასხამი: გრძელი ხალათი, რომელიც ფარავს მთელ სხეულს, ან მოსასხამი, რომელიც ფარავს კისერს და მკერდს.“ მუჰამმად მუჰამედი ხანის ნათარგმნი აქვს როგორც „მოსასხამები (საფარი)“ და მავდუდმა თარგმნა იგი როგორც „გარე მოსასხამები.“

კონკრეტულ ფრაზასთან დაკავშირებით: „**მუდნინა ალადჰინნა მინ ჯალაბბიბიჰინნა**“, მთარგმნელებს შემდეგ-ნაირად აქვთ ეს ფრაზა ნათარგმნი: აბდულლაპ იუსუფ: „მათ უნდა გადმოიფარონ გარე მოსასხამი (როცა გა-რეთ არიან).“ მუჰამმად ასად: საკუთარი თავი დაფარონ გარე მოსასხამით (საჯაროდ ყოფილიას): „მუჰამმად მუჰა-სინ ხანი: „მათ მთელი სხეული დაიფარონ მოსასხამით“ (ე.ი. მთელი სხეულის დაფარვა გარდა თვალებისა ან ცა-ლი თვალისა გზის დასანახად)“ და მავდუდი: „დაიფარონ საბურველების ნაწილი მთელ სხეულზე.“

კონკრეტულ ფრაზასთან დაკავშირებით: „**ილლა მა ზაჰარა მინჰა**“ -მთარგმნელებს შემდეგნაირად აქვთ ეს ფრაზა ნათარგმნი: აბდულლაპ იუსუფი: „გარდა იმისა რაც (ჩვევლებრივ) ჩანს;“ მუჰამმად ასადს: „გარდა იმისა რაც (პირდაპირ) დაუფარავია;“ მუჰამმად მუჰასინ ხანი: „გარდა იმისა რაც ხილულია (როგორიცაა ხელისგულე-ბი, თვალები რათა გზა მოჩანდეს, ან გარე მოსასხამი, ხელთათმანები, თავსაფარი, წინსაფარი)“ და მავდუდი: „გარდა რაც თავისით ჩანს.“

კონკრეტულ ფრაზასთან დაკავშირებით: „**ვალ მად-რიბნა ბი ხუმურუჰინა ალ ჯუდუიუბიჰინნა**,“- მთარგმნე-ლებს შემდეგნაირად აქვთ ეს ფრაზა ნათარგმნი: აბ-დულლაპ იუსუფ: „მოსასხამი დაიფარონ თავიანთ მკერ-

დზე; „მუჰამმად ასადი: „დაიფარონ თავსაფარი თავიანთ მკერდზე;“ მუჰამმად მუჰსინ ხანი: „მოიფარონ მოსასხა-მი ჯუდუბიჰინნაზე (ე.ი. მათი სხეული, სახე, კოჭები და მკერდი);“ მავდუდი: „მოსასხამით დაიფარონ მკერდი.“

ქალის ჩაცმულობის წესების მიწერილობებთან და-კავშირებული აიების განხილვისას, ოთხი მთარგნელის-გან მკაფიოდ ჩანს, რომ აბდულაჰ იუსუფის საკითხის ასახსნელად და ნათელყოფისთვის კომენტარში მოყვანილი აქვს საჭირო დეტალური განმარტებები. მაშინ, როცა სხვა მთარგმნელებს ასახსნელად გამოთქმული აქვთ სულ რამდენიმე მოსაზრება, რომელთა განმარტებაც და მიმართებაც აუცილებელი იყო.

ამ თავში გამოყენებული მოცემულ თემაზე დაფუძნებული მიდგომა ყურანის სხვადასხვა მთარგმნელების შეფასებისთვის, როგორც ნაჩვენებია, მოითხოვს, რომ მთარგმნელთა შორის შინაარსობრივი განსხვავები უნდა გამოიკვეთოს, ასევე უნდა მოხდეს მთარგმნელთა კონკრეტულ კვალიფიკაციის იდენტიფიცირებაც, რათა გაიზარდოს მათი პროფესიონალიზმი.

თავი მერგე
**მათნ-ის ანალიზის პრინციპული
 მიდგომის ძიება**

სამი კატოვიკი

მუსლიმ სწავლულთა უმრავლესობა იზიარებს პრინციპს, რომლის თანახმად, ღმერთის (ყურანის) მორჩილება არ შეიძლება შუამავლის მორჩილებისგან განცალკევდეს.³⁵ ყურანი შუამავლის ავტორიტეტს არაერთ შემთხვევაში მკაფიოდ ამყარებს, როგორიცაა „ვფიცავ, ალლაჰის შუამავალი კარგი მაგალითი იყო თქვენთვის, ვინც ისწრაფოდა ალლაჰისაკენ და უკანასკნელი დღისკენ და ხშირად ახსენებდა ალლაჰს!“ (ყურანი, 33:21). თუმცა, როგორც ისტორიულად, ასევე თანამედროვე პერიოდში არსებობს შუამავლის სუნასა და მის მიერ მოტანილ გზავნილს შორის კავშირის გამიჯვნის მცდელობები.³⁶ ეს მიდგომა აკადემიურად სუსტია, ასევე მასებზე რეალური ზეგავლენა არ აქვს.

შუამავლის მაგალითების გადაცემის ეტაპი მისი თანამოაზრების პერიოდში დაიწყო, რომლებიც შუამავლის გვერდით ცხოვრობდნენ და მის მაგალითებს უშუალოდ აკვირდებოდნენ. ისინი შუამავლის ქმედებასა და უშუალო ნათქვამს გადასცემდნენ მათ, ვინც ამის მოწმე არ ყოფილა. შუამავლის გარდაცვალების შემდეგ გახდნენ ის მამოძრავებელი ძალა, რომლის საშუალებითაც

³⁵. See, Daniel Brown, Rethinking Tradition in Modern Islamic Thought (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), pp. 10-12.

³⁶. იხ. იგვე

მიმდევრებს შეეძლოთ შუამავლის შესახებ ესწავლათ, პირველ რიგში ზეპირად გამოცემული ტრადიციით. უმა-იანთა ხალიფა ‘უმარ იბნ ‘აბდ ალ-‘აზიზმა (დ. 101 ჰ./720 ახ.წ.) მისი ხალიფობის პერიოდში ჰადისების კომ-პილაციის ინიციატივა წამოაყენა. სუნა, როგორც პრაქ-ტიკა, განსხვავდება წერილობითი ან ზეპირი დასტურის-გან, იგივე ჰადისის ლიტერატურისაგან. ეს პრაქტიკა, თავის მხრივ, ეყრდნობა დამკვიდრებულ პრაქტიკას, რომელიც აუცილებლად სანდო წერილობითი ან ზეპირი დოკუმენტებით არაა დადასტურებული. თუმცა, სუნას დოკუმენტირება შესაძლებელი გახდა ზეპირი და წერი-ლობითი ტრადიციების მეშვეობით. შესაბამისად, მეორე საუკუნის დასასრულს უკვე წიგნის ფორმით გადმოცე-მების ყოვლისმომცველი კრებულები არსებობდა. მომ-დევნო საუკუნებში მიღწეული იყო საერთო შეთანხმება ჰადისთა ექვსი კანონიკური კრებულის არსებობის შესა-ხებ. ესენი იყო ბუხარის, მუსლიმის, აბუ დავუდის, ათ-თირმიზის, იბნ მაჯას და ალ-ნასა'ს მიერ შედგენილი კრებულები.

ჰადისის კრიტიციზმი ადრეული განვითარების პე-რიოდში, პირველ რიგში, ფოკუსირებული იყო იყო ტრა-დიციების გადმომცემთა ჯაჭვსა და შეფასების სტრუქ-ტურაზე. დარგის სპეციალისტებმა შეიმუშავეს უკიდუ-რესად კომპლექსური სისტემა, რომლის საშუალებით ხდება ნარატივის ჯაჭვში გადმომცემთა შეფასება მათი სანდოობის განსაზღვრისთვის კონკრეტულ ჰადისთან მიმართებაში. ამ მეცნიერებამ „ალ-‘ადლ ვა ათ-თარჯიშ“-მ (უტყუარობის შეფასება და დადასტურება), ჰადისის სავარაუდო ავთენტურობის და გაყალბების

დადგენის კლასიფიკაცირებას ხელი შეუწყო. უმაღლეს დონეზე ავთენტურად ითვლება ჰადისები, რომლებმაც მიაღწიეს „მუთავპთირ“ სტატუსს. თუ ჰადისი არ არის „მუთავპთირის“ დონეზე, იგი შედის „პჭპდის“ კატეგორიაში. „პჭპდის“ ტრადიციები დამატებით ორ ქვეკატე-გორიად იყოფა: „მაკბულ“ (მიღებული) და „მარდულ“ (უარყოფილი). „მაკბული“, თავის მხრივ, იყოფა „საჭიროდ“ (დასაბუთებული) და „ჭასან“ (სამართლიანი). ჰადისი იყო თუ არა „ჭასანი“ ან „საჭირო“, დიდწილად დამოკიდებული იყო გადმომცემთა ჯაჭვის უწყვეტობა-სა და ჯაჭვის შიგნით გამომცემთა შეფასებაზე. ამ გან-საზღვრების პარალელურად, არსებობდა პრინციპი „ჯაჭვი“ და „მათნ“, ანუ ჯაჭვი და ჰადისის შინაარსი ასევე დასაბუთებული უნდა ყოფილიყო. თუმცა, მიუხე-დავად იმისა, რომ „მათნ“ აუცილებლად დასაბუთებული უნდა ყოფილიყო, ჰადისის მკვლევრებმა არ განავითა-რეს ანდა ყურადღების ფოკუსირება არ მოახდინეს სის-ტემის ჩამოყალიბებაზე, რომლითაც „მათნის“ ანალიზი შესაძლებელი იქნებოდა.

„მათნის“ შესახებ არსებული კრიტიკა ფოკუსირე-ბულია იმ საშუალებებზე, რომლებითაც შესაძლებელია შუამავლისთვის მიწერილი ურთიერთსაწინააღმდეგო მო-ნოდებების და პრაქტიკების სწორი შეფასება. ამასთანა-ვე, სხვა დამატებითი მიდგომა ეყრდნობა გარკვეული პრინციპების ჩამოყალიბებას, რომლითაც ტრადიცია ფასდება. ეს მიდგომა გამოიყენებოდა შუამავლის კომპა-ნიონებისა და მათი მომდევნო თაობების პერიოდში.

კონკრეტულ პრინციპზე დაყრდნობით, ჰადისის შე-ფასება იყოს ის, რასაც თავად შუამავლის თანამოაზრე-

ებიც მიმართავდნენ იმ დროს. მაგალითად, ბუხარისთან გადმოცემული ჰადისი, ომელიც ღამის მოგზაურობას (ალ-ისრა' ვა-ლ-მი'რაჯ) ეხება, შემთხვევის ნარატივი მუჰამად (ს.ა.ს) შუამავლის მეუღლემ 'პ'იშამ შეაფასა როგორც ზოგიერთი კომპანიონის გადმოცემული, ომელიც ყურანის აიას წეს არღვევს. ჰადისის რელევანტური ნაწილი შემდეგია:

მასრუკის გადმოცემული: მე ვუთხარი 'პ'იშას „ო, დედა! შუამავალმა მუჰამედმა ღმერთი ნახა?“ 'პ'იშამ თქვა, „რასაც შენ ამბობ თმებს ყალყზე მიყენებს! იცოდე, ამ სამი რამიდან თუ ვინმე ერთ-ერთს გეტყვის, ის მატყუარაა: ვინც შენ გეტყვის რომ მუჰამადმა ღმერთი ნახა, იგი მატყუარაა.“ შემდეგ 'პ'იშამ ყურანის აია წაიკითხა: „თვალი ვერ მიწვდება მას, ხოლო ის მიწვდება თვალს. და ყოვ-ლისჩამნვდომი, ყოვლისშემცნობია იგი.“ (ყურანი- 6:103). „და არ ყოფილა ადამიანისთვის, რომ დალაპარაკებოდა მას ალლაჰი, თუ არა ზეშთაგონებად ან საფარველს მიღმა...“ (ყურანი- 42:51).³⁷

შუამავლის მეუღლის 'პ'იშას ძლიერი ენა (ტერმინ „მატყუარების“ გამოყენება) შეეხებოდა მათ, ვინც ამ-ტკიცებდა, რომ შუამავალმა ღამის მოგზაურობისას ღმერთი იხილა, შემდეგ აიაზე დაყრდნობით: „თვალი ვერ მიწვდება მას“ „და არ ყოფილა ადამიანისთვის, რომ დალაპარაკებოდა მას ალლაჰი, თუ არა ზეშთაგონებად ან საფარველის მიღმა.“ 'პ'იშასთვის ზოგიერთის მიერ მომხდარის აღწერა ყურანის პრინციპს უპირობოდ ეწინააღმდეგებოდა, შესაბამისად, ყურანის პრინციპებიდან გა-

³⁷. Sahih Al Buhari, hadith no. 60: 378.

მომდინარე, იგი უარყოფილი უნდა ყოფილიყო. არგუ-
მენტები, ან თვალსაჩინოება, რაც ‘პ’იშას დასკვნის საწი-
ნააღმდეგო იქნება, შეიძლება იყოს დებატების საგანი
და რეალურად არის კიდეც. აქ მნიშვნელოვანია ის, რომ
მან ჰადისი განსაჯა გარკვეული პრინციპების მიხედვით,
რომლებიც გამოხატა და ჩამოაყალიბა.

თეოლოგიის სფეროში პრინციპებზე დამყარებული
მიდგომის გამოყენება ჩვეულებრივია. ბევრმა თეოლოგ-
მა გაითავისა კონკრეტული მეთოდოლოგია ყურანის აი-
ების და ასევე ჰადისების განხილვისას, რომლებშიც სა-
უბარია ღმერთის თაობაზე. ღმერთის შესახებ პოზიტიუ-
რი ცოდნა დაფუძნებული უნდა ყოფილიყო ყურანსა და
იმ ჰადისებზე, რომლებმაც „მუთავპთირის“ სტატუსს
მიაღწიეს. მაგალითად, ბუხარისთან და მუსლიმთან
ჩვენ ვხვდებით "მოცინარ" ღმერთთან დაკავშირებულ
ჰადისებს. იბნი ალ-ჯავზის მიხედვით, სიცილი ადამია-
ნის თვისებაა და შესაბამისად, ღმერთთან მიმართებაში
მისი გაგება შეუძლებელია. მან ეს ტრადიციები განმარ-
ტა იმით, თუ რა ხდება სიცილის დროს, და შესაბამისი
ინტერპრეტაცია გაუკეთა. ის ამბობს: „სიცილი არის და-
კავშირებული პიროვნებასთან, რომელიც აჩვენებს კბი-
ლებს, რომელიც პირით ითარება. მაგრამ ეს შეუძლებე-
ლია ღმერთთან დაკავშირებით, ის უზენაესია და ყოვ-
ლად ამაღლებულია. შესაბამისად, აუცილებელია ამის
განმარტება შემდეგი სახით: „ღმერთმა მისი სიუხვე და
გულმოწყალება გამოავლინა.“³⁸

³⁸. ‘Abd al-Rahman ibn al-Jawzi, The Attributes of God: Daf’ Shubah al Tashbih bi-Akaff Al-Tanzih, Abdullah bin Hamid Ali, trans. (Bristol: Amal Press Ltd., 2006), p. 82.

ხალიდ აბუ ელ-ფადლის თანახმად, გადმომცემლების როლის განცალკევება ჰადისის ნარატივში შეტანილი წვლილისგან შეუძლებელია. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, რაც ჩვენ თავს მოვუყევით, შესაძლოა შეიცავდეს შუამავლის ნათქვამსაც, მაგრამ ჩვენ ის მოვისმინეთ სხვა ადამიანებისგან, რომლებმაც ნებით ან უნებლიერ, წვლილი შეიტანეს ჰადისის ტექსტში. მავანმა თავის მდგომარეობასა და ცრურნმენებზე დაყრდნობით, შეიძლება ისე გადმოსცეს ჰადისი, რომ ნარატივის გაგებას სხვა ელფერი და შინაარსი შესძინოს. ასევე, ჰადისები ინტეგრირებული იყო არსებულ სამართლებრივ სტრუქტურებში, რომელთა საშუალებით ჰადისებში ზოგს შესაძლოა მეტი ღირებულება ჰქონდეს სხვებთან შედარებით. ფადლს არარეალურად მიაჩნია იმის ფიქრი, რომ პიროვნებამ ამტკიცოს, თითქოს შუამავალმა რაიმე განაცხადაო, თუ იგი არ ამონმებს მის ავთენტურობას გადმოცემათა ჯაჭვის ავტორიტეტულობაზე დაყრდნობით. შუამავლის ხმა შეიძლება იყოს უფრო ძალოვანი, ან უფრო სუსტი, გამომდინარე წყაროს ავტორიტეტულობიდან.

მეტიც, არა მხოლოდ გადმომცემთა ჯაჭვის და მათი ცრურნმენები, არამედ თავად კომპანიონებიც კრიტიკის ობიექტი გახდნენ. ფადლის მიერ ნინნამონეული მსჯელობის ეს ხაზი მოუწოდებს მიღებული პრინციპის ეჭვქვეშ დაყენებისკენ, როგორც ეს გამოხატულია იბნ ჰაჯარის მიერ, „აჰლ-სუნა არიან ერთსულოვანნი არიან, რომ ყველანი (კომპანიონები) არიან „უდუდ“, ე.ი. მართალი.“ ‘ადალა არის ის, რომ არ არსებულა ჭეშმარიტებიდან განზრახ გადახრა. ეს არ ნიშნავს, რომ ისინი

უცოდველი იყვნენ (როგორც შეიძლება სხვას ასე ესმო-დეს), არამედ უფრო იმას, რომ მათ განზრახ არ გადა-უხვევით ჭეშმარიტების გზიდან.

ფადლის შემოთავაზებული აქვს გამოსადეგი პრინ-ციპი ან საშუალება, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იყოს კონკრეტული ჰადისის შეფასებისათვის. ამ პრინ-ციპის მიხედვით, მაღალი სტანდარტი უნდა იყოს გამო-ყენებული იმ ჰადისებთან დაკავშირებით, რომლებსაც ძლიერი სოციალური გავლენა აქვთ. თუ სწავლულები ჩამოაყალიბებენ რამდენიმე ძირითად პრინციპს, კონ-კრეტული ჰადისის ავტომატურად მიღების თუ უარყო-ფის აუცილებლობის გარეშე, არამედ ჩარჩოს შესაქმნე-ლად, რომელიც კონკრეტული ჰადისის გამოყენებამდე პიროვნებას შეაყოვნებს, რათა დამატებით შეისწავლოს იგი, ამან შესაძლოა გააკონტროლოს სწრაფი, შესაძლო მცდარი განხილვა. ადამიანები მარტივად მიაგნებენ კონკრეტულ ჰადისს ავთენტურ კრებულში.

თავი მეცხრე

**განქორნინების შემდგომი ფინანსური მხარდაჭერა
ისლამის პერსპექტივის მიხედვით (მუთ'ათ ატ-ტალაკ)**

მოჰამად ადამ ელ-შეიხი

ქვემოთ განხილულია განქორნინების შემდგომი ფინანსური მხარდაჭერის საკითხი და „მუთ'ათ ატ-ტალაკ“ მისი კავშირი, რა სახითაც ის ჩვენთვის ცნობილია ისლამური იურისპრუდენციიდან. დღეს ისლა-მურ სამყაროში არსებული დომინანტური სქოლასტიკუ-

რი გაგება და გაბატონებული იურიდიული პრაქტიკა მიუთითებს, რომ მუსლიმი ქალს განქორწინების შემდეგ არ აქვს ფინანსური მხარდაჭერის მიღების (მუთ'ათ ატ-ტალბკ), საკუთრების განკარგვის და არც ნებისმიერი სახის ქონების ფლობის უფლება, რაც ქორწინების განმავლობაში შეიძინა წყვილმა. მიზეზი არის ის, რომ თავ-შესაფარი, საკვები და სამოსელი ქორწინების პერიოდში მთლიანად ქმრის მიერ იყო უზრუნველყოფილი, ამიტომ განქორწინების შემდეგ ყოფილი ცოლი აღარ უნდა ელოდეს რაიმე წილის მიღებას. ამგვარი გაგებით, ქალებს უფლება აქვთ მიიღონ მეუღლისგან მხოლოდ სამთვიანი მხარდაჭერა რელიგიურად წინასწარ დადგენილ ლოდინის პერიოდში, რომელიც ცნობილია, როგორც „იდდათ ატ-ტალბკ“.

მე, როგორც შარიათის ყოფილი მოსამართლე სუ-დანში, ამერიკაში ერთ-ერთი ყველაზე დიდი ისლამური ცენტრის ყოფილი რეზიდენტი იმამი, ოც წელზე მეტი სწის მანძილზე ჩრდილოეთ ამერიკის მუსლიმი თემის მომრიგებელი და მსაჯული, არაერთხელ აღმოვჩენილვარ მსგავსი შემთხვევების წინაშე და ჩავრთულვარ მათ მოგვარებაში. მე ვიყავი მოწმე არასამართლიანი დამოკიდებულებისა განქორწინებული ქალების მიმართ, და მათი ტანჯვისა, რომელიც გამოწვეული იყო განქორწინების შემდგომ ფინანსური მხარდაჭერის ისლამური წესების უგულებელყოფით. განქორწინებული ქალებისადმი ამ არაისლამურმა და არაჰიმანურმა დამოკიდებულებამ ძლიერ იმოქმედა ჩემზე და მომეცა მოტივაცია ქალების ინტერესების სასარგებლოდ ღრმად შემესწავლა ეს სა-

კითხი და გამერკვია სწორი ისლამური პოზიცია კომპენ-
საციასთან დაკავშირებით.

ადრეული კომენტატორებისგან ერთ-ერთი, იმამი
ატ-ტაბარი, განქორნინების შესახებ ყურანის აიაების
თავის კომენტარებში მკაცრად იცავდა ქალთა უფლე-
ბებს. ის ეყრდნობოდა „მუत‘ას“ (ქორნინების შემდგომ
ფინანსურ მხარაჭერას, იგივე ქორნინების შემდგომ გა-
დასახადს, რომელსაც გაქორნინების მოთავე განქორნი-
ნებულს უხდის). მან თქვა:

„ღრმად მნამს, რომ განქორნინების შემდგომი
„მუთ‘ა“ ქმრის სავალდებულო გადასახადია სა-
კუთარი ცოლისთვის, რომელსაც გაშორდა. იგი
ვალდებულია, გადაიხადოს „მუთ‘ათ ატ-ტალპ“,
ისევე, როგორც იგი ვალდებულია, ცოლს გადაუ-
ხადოს „მაჰრი“, იგი ამ ვალდებულებისგან არ გა-
თავისუფლდება სანამ არ გადაუხდის ქალს, ან
მის ნდობით აღჭურვილ პირებს თუ მემკვიდრე-
ებს. „მუთ‘ათ ატ-ტალპ“ სხვა ვალდებულებათა
მსგავსია, ქმარს შეიძლება თავისუფლება აღეკვე-
თოს და მისი ქონება გაიყიდოს თუ იგი განქორნი-
ნებულ ცოლს განქორნინების შემდგომ „მუთ‘ა“-ს
არ გადაუხდის.³⁹

აბუ ალ-ფიდა³⁹ ისმა‘სლ იბნ ქასირმა „მუთ‘ათ ატ-
ტალპ“ განსაზღვრა, როგორც ქმრის მიერ გარკვეული
საზღაურის გადახდა განქორნინებული ცოლისთვის,
ქმრის ქონების გათვალისწინებით, რათა მოხდეს ქალის-
თვის განქორნინებით მიღებული დანაკარგის ანაზღაუ-
რება. იმამ ფახრ ად-დინ არ-რაზი, თავისი დროის ერთ-

³⁹. Muhammad ibn Jarir al-Tabari, Jami' al-Bayan 'an Ta'w'l Ay al-Qur'an, Ahmad Shakir, ed. (Beirut: Mu'assasat al-Risalah, 2000), vol. 2, pp. 80-82.

ერთი გამოჩენილი მუსლიმი იურისტი, მხარს უჭერდა იმ იურისტების მოსაზრებას, რომელთაც მიაჩნდათ, რომ „მუთ‘ათ ატ-ტალბკი“ არ იყო არჩევანის საკითხი, არა-მედ სწორედაც რომ ვალდებულება. აზ-ზამახშარის, რო-მელიც ერთ-ერთი იყო ცნობილ იურისტებსა და სწავ-ლულებს შორის, მიაჩნდა, რომ განქორწინების შემდგო-მი მხარდაჭერა სავალდებულოა იმ ქალებისთვის, რომ-ლებიც განქორწინდნენ ცოლ-ქმრული ურთიერთობების დასრულებამდე, და მხოლოდ რეკომენდებული სხვა გან-ქორწინებების შემთხვევაში.⁴⁰ შეიხი რაშიდ რიდა ემხრო-ბოდა იმ სწავლულებს, რომლებიც ადასტურებდნენ გან-ქორწინებული ქალის უფლებებს განქორწინების შემ-დგომ მხარდაჭერაზე, როგორც განქორწინებული ქმრის სავალდებულო მოვალეობას.⁴¹

შუამავალი დაქორწინდა ქალზე, რომელიც ცნობი-ლი იყო, როგორც ‘უმრა, ჯუვანის ვაჟის, იაზიდის ქა-ლიშვილი (‘უმრა ბინთ იაზიდ ბინ ჯუვან ალ-ქილაბია), ქილბის ტომიდან. თუმცა, უცნობი მიზეზის გამო ეს ქორწინება სრულად არ შედგა. განქორწინების დროს შუამავალმა გადაუხადა მას რაც მისი განქორწინების უფლებით ერგებოდა და ისე დააბრუნა უკან მის ოჯახ-ში. შუამავლის ამ მაგალითიდან ვიგებთ, რომ შუამავა-ლის სახლში მცირე დროის გატარების მიუხედავად, როდესაც შაუმავალმა საბოლოოდ მასთან განქორწინება

⁴⁰. Abu al-Qasim Mahmud ibn ‘Umar al-Zamakhsharī, Al-Kashshaf ‘an Haqa’iq al-Tanzil wa ‘Uyun al-Aqawil fi Wujuh al-Ta’wil (Beirut: Dar al Fikr, n.d.), vol. 1, p. 337

⁴¹. Rashid Rida, Tafsir al-Manar (Beirut: Dar al-Fikr, 1947), vol. 2, pp. 430-431.

გადაწყვიტა, მას უწყალობა განქორწინების შემდგომი „მუთა“.⁴²

განქორწინების შემდგომ ფინანსურ მხარდაჭერას-თან დაკავშირებით მუსლიმ იურისტებს ორი განსხვავე-ბული მოსაზრება აქვთ. ზოგი იურისტი განიხილავს მას, როგორც სავალდებულოს (ფაჯიდ), ისლამური წესების პირველ კატეგორიაში; ხოლო ზოგს მიაჩნია, როგორც „მანდუბ“ (რეკომენდებული), ისლამური წესების მეორე კატეგორიაში. თუმცა, პრაქტიკული თვალსაზრისით, მუსლიმი იურისტები განქორწინების შემდგომ მხარდა-ჭერას არ მიიჩნევენ სავალდებულოდ. ისინიც კი, ვისაც სჯერათ, რომ ეს ღმერთის სავალდებულო მოთხოვნაა, არ უჭერენ მას მხარს და შედარებით ნაკლებად იყენე-ბენ პრაქტიკაში. ეს პრინციპი, თითქმის მთლიანად იგ-ნორირებულია და არსებულ ჩვეულებათა ნანგრევებშია ჩამარხული. დღევანდელ საზოგადოებაში, ქალებმა თა-ვიანთი ძალისმევით საკუთარი თავისთვის და შვილე-ბისთვის თავადვე უნდა გამოიმუშავონ შემოსავალი. ამ-გვარ პირობებში, განქორწინების კომპენსაცია უფრო მნიშვნელოვანიც კი ხდება, ვინაიდან გაფართოებული საოჯახო სისტემების უსაფრთხოება სწრაფად ნადგურ-დება. დღეს, არაერთ შემთხვევაში, განქორწინებულ ქა-ლებს ხშირად არ აქვთ ფინანსური სახსრები, რათა ირ-ჩინონ თავი და არჩინონ შვილები.

სამწუხაროდ, განქორწინების შემდგომ მხარდაჭე-რის საკითხზე მეტად ლიმიტირებული მემკვიდრეობა დაგვიტოვეს ჩვენმა ადრეული პერიოდის იურისტებმა,

⁴². Ibn Sayyid al-Nas, ‘Uyun al-Athar fi Funun al-Maghaza wa al-Shami’il wa al-Siyar, (Beirut: Dar al-Aqad al-Jadidah, n.d.), vol. 1, p. 389

ხოლო საკუთრების საკითხის მოგვარების შესახებ - თითქმის არაფერი. ძირითადი შეფასებები მომდინარეობდა შუამავლის თანამოაზრებისგან, როგორებიც არიან, ‘აბდ ალლაჰ იბნ ’აბბასი და ალ-ჭასან იბნ ’ალი, ასევე იმ შემთხვევისგან, როდესაც შუამავალმა, რომელიც თავად განქორნინდა თავის მეუღლეთაგან ერთ-ერთან, ისე რომ ქორნინება არ იყო შემდგარი, გადაუხადა მას „მუჰა“ და სთხოვა აბუ უსადს იგი მის ოჯახში მიეყვანა.

მუსლიმმა იურისტებმა უნდა შეასრულონ პროაქტიური როლი ქორნინების შემდგომი დახმარების (მუჰათ ატ-ტალაჰ) გამოყენების ალორძინებისას, როგორც ის ყურანსა და სუნაში მკაფიოდ არის მოცემული. თანამედროვე პერიოდში, უამრავი მიზეზი არსებობს განქორნინების შემდგომი მხარდაჭერის გამოყენების გაძლიერებისთვის. ეს არის ღმერთის ბრძანება, რომელიც ყურანის არაერთ აიაშია მოცემული. იგი მხარდაჭერილი და გამოხატულია სუნათი, შუამავლის კომპანიონებით და მათი მემკვიდრეებით. ეს არის ისლამის პრინციპში ღრმად ჩანერგილი სამართლიანობის და მართლმსაჯულების მანიფესტაცია ზოგადი თვალსაზრისით, კონკრეტულად კი ქალებთან მიმართებაში. ეს არის მცირენლოვანი ბავშვების ინტერესების საუკეთესოდ დაცვა, რომლებიც ხშირად თვითნებურად გადაწყვეტილი განქორნინების მსხვერპლი არიან.

ამავდროულად, ის წარმოადგენს ნებისმიერი სახის ზიანის შემზღვუდველს, რისი მსხვერპლიც შეძლება განქორნინებული ქალი გახდეს – ის ქალები, რომლებიც დღეს დახმარებას ითხოვენ, მაგრამ ვერ იღებენ. ბოლოს

კი, ეს არის შუამავლის რეკომენდაციის განხორციელება (ვასიდა) რომელიც მან თავის თემს (უმმას) ამცნო არა-ფა'-ს დღეს, შუამავლის ცერემონიული დეკლარაციის დროს, რომელიც ცნობილია, როგორც გამოსამშვიდობე-ბელი ჰაჯის ფიცი.⁴³ ეს საკითხები ფუნდამენტური და კრიტიკულია. ისინი ზეგავლენას ახდენენ ადამიანთა ცხოვრებაზე და აქვთ შორსმიმავალი შედეგები. შესაბა-მისად, მე მუსლიმ იურისტებს მოვუწოდებ, ეს ახლად-ნარმოქმნილი გამოწვევა სრულად გაითავისონ, გამოიყე-ნონ ისლამური შარიათის ეს სამართლიანობა და ობიექ-ტურობა ყველა საკითხთან მიმართებაში და დაიცვან-ქალთა ყველა უფლება.

თავი მეათე მუსლიმური მიდგომა ისლამის დასავლური კვლევებისადმი

ხალილ მოჰამედი

განსაკუთრებით 2001 წლის 11 სექტემბრის მოვლე-ნებთან დაკავშირებით, რომელიც რელიგიის სახელით ტერორიზმის ერთ-ერთი ყველაზე შემზარავი გამოვლი-ნება იყო, ჩანს, რომ დასავლეთში ისლამოფონია დამ-კვიდრდა არა მხოლოდ მედიაში და აკადემიურ საზოგა-დოებაში, არამედ გაიზარდა მუსლიმთა პირადი უსაფ-რთხოების საფრთხეეც. ახალი ამბების პოპულარული მე-

---

⁴³. Al-Nawawi, Muhiyy al-Din Abi Zakariyyah Yahya ibn Sharaf, Minhaj al- Tali- bin: A Manual of Muhammadan Law According to the School of Shafii, Translated by E. C. Howard from the French translation of L. W. C. Van Den Berg (London: W. Thacker & Co., 1914).

დისა და აკადემიური სამყაროს დამღუპველი კავშირის მოცემულობის გარდა, ამერიკაში, რომელიც შეპყრობილია გულანთებული ნაციონალიზმით, რომელსაც ახასიათებს ყველაზე მზაკვრული ისლამოფობია, ისლამის შესახებ საერთო განზოგადებისა და გამარტივების გაგება ადვილია. რელიგიური კვლევების საფუძვლებისა და ადეკვატური ტერმონოლოგიის სტრუქტურირების უნარის ჩამოყალიბების გარეშე, მედია და აკადემიური საზოგადოება ხშირად ხდებიან რელიგიურ საკითხების შესახებ არამუსლიმთა მიერ წარმოსახული, დამამცირებელი, პოლიტიკით ნიშანდებული იდეების ზეგავლენის მსხვერპლნი. აქედან გამომდინარე კი, ამყარებენ ისლამის წევატიურ იმიჯს. ქვემოთ მოყვანილია პრობლემის რამდენიმე მაგალითი, როგორც ისინი გამოყენებულია ყურანის მიმართ. ნარატოლოგიურ ანალიზზე ფოკუსირებით, მუსლიმ მკვლევრებს შეუძლიათ ზოგიერთი მცდარი იდეის უარყოფა და რელიგიისთვის ნეგატიური იმიჯის ჩამოცილებაში ღრმა შინაარსით დატვირთული როლის შესრულება.

ისლამურ და რელიგიურ კვლევებს შორის უზარმაზარი წყვეტაა. ბევრი დასაქმებული „ისლამოლოგი“, რომლებიც მუშაობენ რელიგიის სხვადასხვა დეპარტამენტებში, არ არიან რელიგიის სპეციალისტები და, შესაბამისად, ისინი ზოგადად არ ფლობენ რელიგიის თეორიის და ტერმინოლოგიის შესახებ ცოდნას. ზოგიერთი მუსლიმი პროფესორიც კი არ არის ისლამურ კვლევებში საკმარისად გათვითცნობიერებული; ისინი ლექტორები ხდებიან ან იმის გამო, რომ არაბები არიან, ან ამტკიცებენ, რომ მათ შეუძლიათ ასწავლონ ისლამი. ხშირად მათ

არაბული ენაც კი არ იციან. ერთ-ერთი ყველაზე გადა-
უჭრელი პრობლემა არის ისიც, რომ ბევრი მუსლიმი
პროფესორი ავრცელებს სექტანტურ ან საკუთარ რწმე-
ნაზე დამყარებულ ცრურნენებს და საკითხებს ობიექ-
ტურად არ უდგება. ასევე არსებობს დიდი მოთხოვნილე-
ბა ისლამური კვლევების, როგორც დისციპლინის, გაუმ-
ჯობესებისა საკუთრივ რელიგიის ფარგლებში. ამ საკით-
ხთან დაკავშირებით არაერთი კვლევაც არის ჩატარებუ-
ლი.

პოსტ-განმანათლებლობის ეპოქის გერმანიაში რე-
ლიგიის შესწავლა დაიწყო, „religionvissenschaft“-ის —
რელიგიათმცოდნეობის სახით, რომლითაც შემდეგ ჩამო-
ყალიბდა ქვედისციპლინები - Wissenschaft des Judentums
(იუდაიზმის მცოდნეობა) და Islamwissenschaft (ისლამის
მცოდნეობა). ამასთანავე, არასწორი იქნება, თუ ვიფიქ-
რებთ, რომ ზემოხსენებულ დისციპლინებს შორის გან-
სხვავებას შერჩეული რელიგია ქმნის. ადრეული
Islamwissenschaft-თან ასოცირებული ცნობილი მკვლევ-
რების უმრავლესობა არაა მუსლიმი. მათ შორის არიან
გეორგ ფრაიტაგი, ანტუან ისააკ სილვესტრ დე სასი, აბ-
რაჰამ გეიგერი, გუსტავ ვეილი, თეოდორ ნიოლდეკე,
ალოის შპრენგერი და იგნაც გოლდფიერი. ყველა მათგა-
ნი არამუსლიმი იყო, რომლებმაც ისლამის კვლევისას
გარკვეულწილად აპარტავნული ორიენტალისტური მიდ-
გომა გამოიყენეს.

როდესაც რელიგიურმა კვლევებმა უზარმაზარი
ცვილებები განიცადა და ისლამის მიმართ ღია კრიტიკუ-
ლი მიდგომა დიდწილად დავინუებას მიეცა, ისლამის და-
სავლურ კვლევებში ყველაზე ყველაზე ხშირად გამოყე-

ნებული თეორიები და ტექსტები ჯერ კიდევ ეფუძნება იმ მკვლევართა ნაშრომებს, რომლებმაც წინასწარ განზრახვით თუ გაუცნობიერებლად ჩამოაყალიბეს პრობლემური ტერმინოლოგია. ამ ტერმინოლოგიათა შორის არის სიტყვები, როგორიცაა, „ფუნდამენტალისტი“, „რადიკალი“, და „ზომიერი“. დღეს „ფუნდამენტალისტი“ არის ტერმინი ქოლგა, რომელიც ფარავს ყველაფერს დაწყებული მყარი ტრადიციონალისტიდან ანტიამერიკელი მებრძოლი ექსტრემისტით დამთავრებული. ტერმინებით „ფუნდამენტალისტი“, „რადიკალი“, და „ზომიერი“ გამოყენებულია პოლარიზაციისა და იარღიყების შექმნისთვის, რომლებიც შეიძლება საშინლად არასწორი იყოს. კონფერენციებზე არამუსლიმების წარდგენა, როგორც „ზომიერი“ მუსლიმებისა, ის აღწერილობაა, რომლითაც სხვა მუსლიმები, რომლებიც მსგავს ხედვებს არ იზიარებენ, არაზომიერ ფანატიკოსებად მიიჩნევიან.⁴⁴

ვინაიდან ისლამური კვლევები რელიგიური კვლევების ეგიდით არ ხორციელდება, მუსლიმი „სპეციალისტები“, რომლებიც ყურანს იკვლევენ, ხშირად ამას დასავლური ეგზეგისის კონცეფციის (და არსებული ტერმინების) ცოდნის გარეშე ახორციელებენ. მუსლიმი პროფესორები კი, როდესაც საკუთარ საგანს რელიგიის პერსპექტივიდან უდგებიან, საკუთარ პრეზენტაციებში ამჟღავნებენ პრემოდერნულ ხანაზე ფოკუსირების ტენდენციას. მავანს შეუძლია ჩაწვდეს ატ-ტაბარის და ალ-ზამახშარის ეგზეგიზებს, მაგრამ იშვიათია, რომ ვინმებ

---

⁴⁴. See Khaleel Mohammed, “The Art of Heeding,” Interfaith Dialogue at the Grass Roots, Rebecca Kratz Mays, ed. (Philadelphia: The Ecumenical Press, 2008), pp. 75-86.

გააცნობიეროს მუპამმად ალ-ღაზალის ან ტაპა ალ-ალ-ვანის თანამედროვე დისკურსი.

ასევე, კლასიკოს და თანამედროვე მუსლიმ მკვლევრებს იდეების უმრავლესობა, როგორიცაა ლო-გოცენტრიზმი, ფალოცენტრიზმი, მკითხველის საპასუხო კრიტიკიზმი, პრეტერიზმი, პრეზენტიზმი, აფექტური შეცდომა, განზრახ შეცდომა, ჰერმენევტიკული წრე და ლვთიური წინამძღოლობის თეორია, განსხვავებული ტერმინებით აქვთ განხილული. როდესაც ეს იდეები სახეზეა, მაგრამ მკვლევარმა არ იცის დასავლური ცნებები, იგი ვერ შეძლებს პარალელების გავლებას და საჭირო შედარებების გაკეთებას.

ზემოთქმულთან კავშირში მყოფი ბიბლიური მასალის და რელიგიური თეორიების ცოდნის მოპოვებაში წარუმატებლობის გამო, მუსლიმებს ხშირად არ აქვთ ინტერტექსტუალური კავშირების გაკეთების უნარი. სოდომისა და გომორის განადგურების ისტორია კარგი მაგალითია. ებრაულ ბიბლიაში აბრაამი ავედრებს ლოტის ხალხს, და უთითებს ‘დაბადების’ მე-18 თავის დამასრულებელ წინადადებებზე, რაც თითქოს ნიშნავს, რომ თუ ქალაქში ათი კეთილი ადამიანი იქნებოდა, ქალაქი ლვთიურ სასჯელს გადაურჩებოდა. თუ ყურანის მკითხველი ამ ნარატივის სხვა დეტალებსაც გაეცნობა (რომელიც ყურანში არ არის მოცემული), 11:70-4-ის განხილვისას, 11:78-ში გადმოცემული ლოტის შეკითხვა შესაძლოა სწორედ ისე იყოს აღქმული, როგორც იგი რეალურად არის: არა მარტივი თხოვნა, არამედ ლვთიურ დაპირების საპასუხოდ გარკვეული ქმედების მოთხოვნა.

კლასებში აპრამისეულ რელიგიებში შედარებით თემების შესახებ, სტუდენტებს არასოდეს ეშლებათ იმ განსხვავების დანახვა, რომელსაც ისინი მოიძიებენ ყურანის აიების შესწავლისას, როდესაც მათ რელავანტური ბიბლიური მასალის გვერდით აყენებენ. გამკიცხველი, მკაცრი, მოკამათე ღმერთი ისლამისა, რომელიც დასავლელი ორიენტალისტების წარმოსახვაშია შექმნილი (და გარკვეულ დონეზე ზოგიერთი მუსლიმის აღქმაშიც), სინამდვილეში შემწყალებელი, სიყვარულით აღსავსე ღმერთია.

როდესაც უეჭველად ადვილია ისლამური კვლევების სავალალო მდგომარეობაში ორიენტალისტების დადანაშაულება, მხოლოდ ზოგადად ისლამური კვლევებისადმი და კონკრეტულად ყურანისადმი ახალი მიდგომით შეძლებენ მუსლიმები ღრმაშინაარსიანი წვლილი შეიტანონ სფეროში. მუსლიმ მკვლევარებთან დაკავშირებით ფაზლურ რაჰმანის მიერ იდენტიფიცირებული ორი პრობლემა, რომელიც წმინდა წერილების განხილვას ეხება, კვლავაც აქტუალურია: „ყურანის სინამდვილის წრფელობის ნაკლებობა და ახალი მოსაზრების წარმოთქმისას დამკვიდრებული მოსაზრებისგან შესაძლო აცდენის შიში“.⁴⁵ პრობლემები ურთიერთკავშირშია; დასავლური რელიგიური კვლევების პერსპექტივებით მიდგომა ამ პრობლემების მოგვარების გზებს გვთავაზობს.

---

⁴⁵. Azlur Rahman, Major Themes of the Qur'an (Minneapolis: Bibliotheca Islamica, 1994), p. xii.

სტატიების ავტორები

- **ისრარ აპმად ხანი.** ისლამისა და ყურანის პროფესორი. საერთაშორისო ისლამური უნივერსიტეტი, მალაიზია.
- **აიაშა მუსა.** ისლამური კვლევების პროფესორი, რელიგიის კვლევების დეპარტამენტი, ფლორიდის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, აშშ.
- **მაჰმუდ აიუბი.** ისლამური კვლევების და ქრისტიანულ-მუსლიმური ურთიერთობების პროფესორი, ჰარტფორდის სემინარი, აშშ, და ემერიტუს პროფესორი, ტემპლის უნივერსიტეტი, აშშ.
- **ხალიდ ტროუდი.** ფლობს დოქტორის ხარისხს ჰერმენევტიკაში ნარატივებთან დაკავშირებით: კლასიკური ეგზეგეტიკური ტრადიციების კვლევა, ექსეტერის უნივერსიტეტიდან, დიდი ბრიტანეთი, იასის ასოცირებული მკვლევარი, აშშ.
- **მუჰამმედ აბუ-ნიმერი.** ამერიკული უნივერსიტეტის მშვიდობისა და კონფლიქტების გადაწყვეტის საერთაშორისო სერვისების სკოლის ასოცირებული პროფესორი, ვაშინგტონი. ასევეა მშვიდობის და განვითარების ინსტიტუტის დირექტორი.
- **იმად-ად-დეან აპმადი.** ჯორჯთაუნის უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი, ვაშინ-

გტონი, აშშ. თავისუფლების ინსტიტუტის მინარეთის დამფუძნებელი და პრეზიდენტი.

- **დაუდ ნასიმი.** ფლობს დოქტორის ხარისხს ისლამურ კვლევებში; არის მუსლიმური ორგანიზაციების საბჭოს ვიცე-თავმჯდომარე, ვაშინგტონი, აშშ. ასწავლის ისლამურ კვლევებს ფეირფაქსის ინსტიტუტში, ვირჯინია.
- **სამი კატოვიკი.** ადვოკატი და ტემპლის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, აშშ.
- **მოჰამად ადამ ელ შეიხი.** იურისტი და ჩრდილოეთ ამერიკის ფიკტის საბჭოს წევრი.
- **ხალილ მოჰამედი.** ისლამური კვლევების პროფესიონალი, რელიგიის კვლევების დეპარტამენტი, სანდიეგოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი, კალიფორნია, აშშ.

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჭოდიძე ქუჩაზე №4, ტე: 5(99) 17 22 30, 5(99) 33 52 02
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

იასი-ს წიგნების ადაპტირებული სერია წარმოადგენს
ინსტიტუტის ძირითადი პუბლიკაციების ღირებულ კოლექციას,
რომელიც შემოკლებული ფორმით არის დაწერილი, რათა
მკითხველს სრული ვერსიის შესახებ ძირითადი წარმოდგენა
შეუქმნას.

ყურანი და სუნა მუსლიმის რწმენის, ცხოვრების, კანონის და
მორალურობის საწყისი წყაროა. მუსლიმებისთვის ყურანი
რწმენის საფუძველი, ხოლო სუნა მორალურობის ჩარჩოა.
ორივე ერთად კი ღმერთის კანონის (შარიათი) წყაროს
წარმოადგენს, ამქვეყნიური კეთილდღეობისა და
ბედნიერების, ხოლო საიქიოზი ნეტარების
სახელმძღვანელოა. მიუხედავად იმისა, რომ ყურანი და სუნა
მატერიალურად და ფორმალურად ორი დამოუკიდებელი
წყაროა, ისინი ერთმანეთთან განუყრელ კავშირშია. ყურანის
წესები და მითითებები (აჰემ) ღმერთის კანონს (შარ')
წარმოადგენს. ისინი გავრცობილია სუნას ავთენტური
მითითებებით, როგორც მეორეული წყაროთი ყურანის
მითითებების შემდეგ. ყურანი მუსლიმებს მოუწოდებს,

„და რაც მოგცათ თქვენ შუამავალმა, აიღეთ იგი; ხოლო რაც
აგიკრძალათ, თავი შეიკავეთ მისგან...“ (ყურანი, 59:7).

ამ საქიროებაზე საპასუხოდ, იასი-მ მოიწვია ყოველწლიური
საზაფხულო სკოლა მკვლევრებისთვის, ყურანისა და სუნას
შესასწავლად. აქ მოცემული ათი ნაშრომი 2008 წლის პირველი
საზაფხულო სკოლის შედეგია. ესეებისაგან შემდგარი
კოლექცია ფოკუსირებულია საზოგადო და ინტელექტუალურ
ინტერესზე, ისევე როგორც აქტუალურობაზე, და მოიცავს
მრავალფეროვან ნაშრომებს ყურანსა და სუნასთან
დაკავშირებულ მნიშვნელოვან საკითხებზე.

International Institute
of Islamic Thought

ISBN 978-9941-33-222-7

9 789941 332227